

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Sociální a charitativní práce

Diplomová práce

**Naplnění Minimálního standardu ASVSP v tématu:
etika na vybrané vysoké škole**

Autor práce: Bc. Karolína Anastázie Kupková

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elich, Ph.D.

Studijní obor: Etika v sociální práci (KS)

2024

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Markétě Elich, Ph.D., za cenné rady a připomínky a metodické vedení práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu při psaní této práce. Taktéž bych ráda zahrnula dík všem zúčastněným v procesu práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Charakteristika sociální práce a sociálního pracovníka.....	8
1.1. Definice a charakteristika sociální práce	8
1.2. Charakteristika sociálního pracovníka	11
1.3. Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka	13
1.4. Morální profil sociálního pracovníka.....	14
1.5. Rozdíl mezi profesionální a neprofesionální pomocí.....	15
2. Vzdělávání v sociální práci.....	17
2.1. Odborné znalosti dle zákona 108/2006 Sb. o kvalifikačních předpokladech sociálního pracovníka	17
2.2. Vzdělávání sociálních pracovníků	18
2.3. Cíle vzdělávání a odborné znalosti potřebné k výkonu sociální práce	19
2.4. Dostatečnost vzdělávání sociálních pracovníků.....	22
2.5. Význam a záměr ASVSP	24
2.6. ASVSP minimální standard a jeho účel	25
3. Etický rozměr sociální práce	26
3.1. Etika, jako nedílná součást sociální práce.....	27
3.2. Etické kodexy.....	29
3.3. Vzdělání v oboru etiky v kontextu sociální práce.....	31
3.4. ASVSP minimální standard a etika.....	33
3.5. Vzdělávání sociálních pracovníků v oboru etiky v sociální práci na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích	35
3.6. Akreditační spis	35
3.7. O Katedře sociální a charitativní práce	36
3.8. Sociální a charitativní práce	37
4. Naplnění minimálního standardu ASVSP v rámci etiky	43
4.1. Metodika a cíle práce	43
4.2. Průběh výzkumu	44
4.3. Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	45
4.4. Výzkumný soubor.....	46
4.5. Výsledky výzkumu	47
Diskuse.....	62
Závěr.....	67
Zdroje	69
Bibliografické odkazy	69

Zdroje online	70
Legislativni dokumenty.....	73
Seznam zkratek	74
Abstrakt.....	75
Abstract	76

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje tématu naplnění Minimálního standardu ASVSP na vybrané vysoké škole, přesněji rozboru naplánování a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplňování Minimálního standardu ASVSP vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. Vybranou vysokou školou je konkrétně Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Téma práce bylo zvoleno na základě zkušenosti z průběhu terciálního vzdělávání. Během tohoto vzdělávání bylo patrné, že vzdělavatel, konkrétně Teologická fakulta JU, vkládá do výuky studentů mnoho úsilí, nicméně někteří studenti nevyužívají potenciálu, který jim fakulta nabízí. Toto nedostatečné využití může mít v konečném důsledku dopad na kvalitu získaných znalostí. Proto jsem chtěla diplomovou prací identifikovat, jaké kroky vzdělavatel podniká v průběhu vzdělávání studentů a zároveň, jaká je zpětná vazba studentů ke vzdělavateli. Na základě této zpětné vazby může být taktéž užitečné zjistit, co může v průběhu vzdělávání studentům pomoci k lepší přípravě pro praxi sociální práce a čím je případně motivovat k lepšímu zapojení do studia. Tato zjištění mohou mít pozitivní dopad na zvyšování kvality poskytovaných sociálních služeb a dalších činností v sociální práci.

Cílem této diplomové práce je zjistit, zda vybraná vysoká škola naplňuje Minimální standard ASVSP v tématu: etika, přesněji rozbor naplánování a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplňování Minimálního standardu ASVSP vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. To konkrétně na TF JU.

Vzhledem k vybranému tématu diplomové práce byl pro zpracování vybrán postup, který zprvu teoreticky charakterizuje a zpracovává náhled na sociální práci samotnou s jejími potřebami pro kvalitní poskytování služeb a dalších činností v sociální práci. Následně se zaměřuje na potřebu etiky v sociální práci a provázanost do tématu vzdělávání budoucích sociálních pracovníků. Téma je dále specifikováno s ohledem na Teologickou fakultu JU a studium bakalářského programu Sociální a charitativní práce.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. První kapitola je zaměřena na charakteristiku sociální práce a sociálního pracovníka. Obsahuje definice sociální práce, charakteristiku sociálního pracovníka, jeho osobnostní předpoklady a morální profil. Dále kapitola pojednává o rozdílu mezi profesionální a neprofesionální pomocí. Druhá kapitola se zabývá tématem vzdělávání v sociální práci. Zde jsou detailně rozebrány odborné znalosti dle zákona č. 108/2006 Sb. Kapitola se také věnuje celkovému vzdělávání budoucích sociálních pracovníků, jejich odborným znalostem potřebným k výkonu sociální práce, samotným cílům

a dostatečnosti vzdělávání. V rámci vzdělávání je také zahrnut význam a záměr Asociace vzdělavatelů v sociální práci, Minimální standard ASVSP a jeho účel. Třetí kapitola rozebírá etický rozměr sociální práce a pojednává o etice jako o nedílné součásti sociální práce. Vzhledem k tomu, že je tato kapitola již úzce zaměřena, tak projednává samotné vzdělávání v oboru etiky v kontextu sociální práce. Probírá Minimální standard ASVSP v tématu: etika a vzdělávání v oboru etiky na TF JU v bakalářském programu Sociální a charitativní práce. Dále představuje akreditační spis a konkrétně přibližuje Teologickou fakultu a obsah bakalářského programu Sociální a charitativní práce. Poslední, čtvrtá kapitola se věnuje výzkumnému šetření, jehož cílem bylo zjistit, zda Teologická fakulta JU v programu SChP naplňuje Minimální standard ASVSP v tématu: etika, přesněji rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. Pro výzkum byly využity polostrukturované rozhovory, které byly následně zpracovány tematickou analýzou. V této kapitole jsou představeny zpracované výsledky a jejich reflektování v diskusi.

Pro tuto diplomovou práci byly hlavními odbornými zdroji jak tištěné publikace např. Profesionální způsobilost a vzdělávání v sociální práci, Aplikovaná etika v sociální práci, Etika sociální práce... tak internetové zdroje, jakými jsou i online periodika např. Sociální práce/Sociálna práca. Případně zahraniční zdroj, kterým byl např. Qui sont les travailleurs sociaux?... Využité zdroje byly jak z domácího, tak zahraničního prostředí. Všechny použité zdroje jsou řádně zaznamenány v bibliografii práce.

1. Charakteristika sociální práce a sociálního pracovníka

Pro začátek tohoto tématu je nezbytné definovat a uvědomit si, co pojem sociální práce znamená a kým je sociální pracovník. Tyto pojmy často představují složité koncepty a jsou často chápány nejasně. Proto je pro tuto práci nezbytné vycházet z přesných a výstižných definic s jasným záměrem a uchopením.

1.1. Definice a charakteristika sociální práce

Pro pojem sociální práce existuje několik definic a konceptů, které se snaží sociální práci správně uchopit a předat tak čtenáři ucelený obraz. Aby bylo zcela zřejmé, čím je sociální práce, uvedeme si zde několik definic a pojetí nejen z českého prostředí.

Sociální práci můžeme z okraje pochopit, jako profesionální pomoc. Tato profesionální pomoc by měla být k dispozici lidem, kteří neví, co dále se svou složitou situací, a již vyčerpali neprofesionální pomoc. Podmínkou profesionální pomoci jsou teoretické základy a vědecká vysvětlení nejrůznějšího chování a jeho dopadů. Aby mohla být pomoc profesionální, jsou nutností jasné a transparentní hranice pomoci. V profesionální pomoci se pohybujeme mezi pomocí a kontrolou potřebnému neboli klientovi.¹

Hlavní charakteristikou sociální práce v České republice by mohlo být, jak uvádí Havrdová „přesvědčení o jedinečnosti, hodnotě, vrozené důstojnosti a právu na sebeurčení všech klientů ... potřeba ochrany základních lidských práv a demokratických hodnot ...“²

V první řadě využijeme uchopení sociální práce Matouškem. „Sociální práce se během 20. století stala společenskovední disciplínou i oblastí praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu... Jako akademická disciplína se sociální práce dotýká filozofie, religionistiky, práva, sociologie, politologie, psychologie, pedagogiky dětí i dospělých, kriminologie, psychiatrie, sociální pediatrie i dalších oborů (u nás např. romistiky). Jako obor praktické činnosti je sociální práce vázána jednak na určité hodnoty, ... jednak na určité dovednosti, které se dají osvojit jen náležitým tréninkem. Z velkých filozofických témat jsou pro sociální práci relevantní zejména: původ dobra a zla, etika jako návod k vedení

¹ Srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. s. 9.

² HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. s.11.

života, racionální podstata lidské vzájemnosti a tolerance, smysl lidské existence, optimální uspořádání společnosti.“³

Z pojetí sociální práce Matouškem lze jednoznačně pochytit šíři sociální práce s nezbytnými okruhy znalostí, které sociální práce pojímá. V tomto pojetí je uvedena etika jakožto potřebná pro vedení dobrého života, stejně tak i pojetí dobra a zla. Lze tedy nepochybně přijmout etiku jako nezbytnou pro sociální práci.

Další český autor, Mátel, rozděluje v základu sociální práci do tří částí, těmi jsou 1. profesní/odborná činnost (tedy samotná práce s klienty). 2. Akademická disciplína (samotné vzdělávání). 3. Vědní obor (samostatná vědecká disciplína). Tyto části nevnímá zcela odděleně, ale jako vzájemně kooperující a podpůrné prostředí, které spojuje stejný zájem.⁴

Sociální práce může být považována a definována jako: „specifická odborná činnost, která směřuje ke zlepšování vzájemného přizpůsobování jednotlivců, rodin, skupin a životního prostředí, v němž žijí: k rozvíjení sebeúcty a vlastní odpovědnosti jednotlivců s využitím schopností osob, mezilidských vztahů a zdrojů poskytovaných společností. Je službou klientům (jednotlivcům, rodinám, skupinám, komunitám), kterou možno charakterizovat pojmy pomoc, podpora, provázení.“⁵ „Sociální práce usiluje o naplnění lidského potenciálu, lidství v pravém slova smyslu, kdy se angažujeme pro potřebné zcela přirozeně, a to nejen v duchu vzájemného soužití, ale i vysoce odborném rámci sociální práce, kdy se stát svými zákony opírá o solidaritu a empatii členů společnosti.“⁶

Definice sociální práce dle The International Association Of Schools Of Social Work (IASSW): „Sociální práce je profese, která je akademickou a praktickou disciplínou, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a posílení (zmocňování) a osvobodování lidí. Pro sociální práci jsou základními prvky principy sociální spravedlnosti, lidská práva, kolektivní odpovědnost a respekt k rozmanitosti. Sociální práce je jako disciplína podložena teoriemi sociální práce, společenskovědních disciplín, humanitních věd a vrozenými lidskými znalostmi. Sociální práce zapojuje lidi a struktury do možnosti zlepšování životů a životních podmínek.“⁷

³ MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. s. 10.

⁴ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. s. 7.

⁵ TOMEŠ, Igor. *Vzdělávací standardy v sociální práci*. s. 25.

⁶ GULOVA, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika. s. 14-15.

⁷ Global Definition of Social Work. *The International Federation of Social Workers (IFSW)*. přeložil autor.

Jako další by bylo vhodné uvést definici ze zprávy přijaté stálým výborem francouzského ministerstva solidarity a zdravotnictví (vysoká rada sociální práce). „Sociální práce je souborem odborných praxí, které spadají do multidisciplinárního a interdisciplinárního oboru. Je založena na etických a deontologických principech, na vysokoškolských znalostech v humanitních a společenských vědách. Na znalostech odborníků v oboru sociální práce (jak z hlediska teorie, ale i praxe). Stejně tak na znalostech vyplývajících ze zkušeností lidí dotčených procesem společenské výstavby. Sociální práce vychází ze vztahu k druhým v jejich jedinečnosti a respektu k jejich důstojnosti. Cílem sociální práce je umožnit všem potřebným přístup ke všem základním právům a zajištění místa všem ve světě. Sociální práce je historicky součástí hodnot republiky, respektu k lidským právům a ústavě. Je postavena na principech solidarity, sociální spravedlnosti, sekularismu, kolektivní odpovědnosti a respektu k odlišnostem, rozmanitosti. Jinakosti jsou srdcem sociální práce. Cílem sociální práce je emancipace, přístup k autonomii, ochraně a participaci občanů na jejich zájmech. Sociální práce je podporující v rovině individuální, komunitní i celospolečenské. Podporuje sociální rozvoj a sociální soudržnost. Přispívá k rozvoji jednotlivců a skupin v jejich přirozeném prostředí.“⁸

Pojetí sociální práce Asociací vzdělavatelů v sociální práci (dále jen ASVSP) je výstižné a jednoduché. ASVSP klade důraz na respekt k lidské důstojnosti a dále na angažovanost člověka, podporu soudržnosti a zlepšení sociálních poměrů. Zdůrazňuje respekt, svobodu a rozvoj člověka. Toho všeho má sociální práce dosahovat prostřednictvím sociálního pracovníka (profesionála) prostřednictvím vzdělávání, prevence a podpory s odborností a schopností spolupracovat s rozličnými obory a lidmi.⁹

Veškerá uvedená pojetí a definice sociální práce jsou poměrně rozsáhlá. Tento rozsah vychází z širší samotné sociální práce a přesahu do dalších oborů. Veškeré definice dbají na etických rozměrech, které pokládají jako zásadní pro správné fungování sociální práce. Nejen v českém prostředí, ale i ve francouzském a nadnárodním se hodnoty a principy shodují, tedy základní požadavky sociální práce jsou celosvětově shodné. Tyto hodnoty a principy je nutné předávat dalším generacím a dále je v sociální práci rozvíjet.

Zajímavé může být, že i přes rozdílné sociální systémy se sociální práce ve světě shoduje na základních hodnotách a principech. Ovšem stejně se zabývá i problematikou uchopitelnosti sociální práce. Právě problematika uchopení je zřejmá v tvrzení Cree:

⁸ Définition du travail social, *Ministère des Solidarités et de la Santé Haut Conseil du Travail Social*. s.5. přeložil autor.

⁹ Srov. Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP. s. 1.

„Je téměř nemožné najít definici sociální práce, se kterou by každý souhlasil“¹⁰. Složitost uchopení sociální práce vykresluje tvrzení Thompsona: „sociální práce je to, co dělá sociální pracovník“¹¹

Ovšem abychom nezůstali jen v šíři a neuchopitelnosti, můžeme zmínit směřování a cíl sociální práce, který je jednotný nejen pro sociální pracovníky v České republice. „Směřování a cíl „... je rozvíjet lidský potenciál, kterým je vymezen jako soustava dispozic a sklonů člověka činností (a k existenci ve vztazích), které rozvíjejí jak lidské bytostné síly, tak zároveň společnost. Je tedy předpokladem životních činností (a vztahů) lidí, jimiž se jako jednotlivci i sociální skupiny uplatňují ve společnosti a mění ji.“¹² Dalším společným vztyčným bodem pro sociální práci může být „ochrana lidské důstojnosti“.¹³

Vzhledem k důrazu na etiku v sociální práci je možné vyhodnotit její nutnost pro správné fungování oboru. Tento důraz je možné chápat též jako výzvu pro sociální práci a vzdělávání budoucích i stávajících odborníků (jak v praxi, tak na akademické půdě) v oboru etiky a její aplikaci v oboru sociální práce tak, aby bylo možné udržet kvalitu a morální rozměr pomoci. Nejen v mikro-sociální práci, ale i makro-sociální práci, případně v mezioborové spolupráci.

1.2. Charakteristika sociálního pracovníka

Kdo je sociální pracovník? Toto je otázka, kterou je možné zodpovědět snadno a neuchopitelně, nebo velice složitě, rozsáhle s konkrétními a jasnými vlastnostmi, ovšem stejně bude odpověď s mezerami a nekompletní.

Role sociálního pracovníka je formována očekáváními spojenými s výkonem profese, což zahrnuje představy o jeho úlohách a interakcích, které definují proces jeho sociální práce. Tato profesní očekávání jsou ovlivněna historií sociální práce, vztahy k jiným oborům a sociálním institucím. Jejich podoba může být různá v závislosti na sociokulturním kontextu.¹⁴

Preambule minimálního standardu ASVSP pojímá sociálního pracovníka, jako člověka s profesní identitou, který je způsobilý vykonávat profesi ať jako vědec, akademik nebo osoba v praxi. Má být člověkem zodpovědným a věrným hodnotám, které náleží k sociální práci. Způsobilost k výkonu práce má získávat vzděláváním zadaným zákonem č. 108/2006 Sb. a vzděláváním s oporou v minimálním standardu

¹⁰ CREE, Vivienne E. *Becoming a social worker*. s. 3. přeložil autor

¹¹ Thompson, Neil. *Understanding Social Work*. s. 13. přeložil autor

¹² DOČKAL, Jan. *Člověk v současném světě: než začneme studovat sociální práci*. s. 14.

¹³ Srov. ELIHOVÁ, Markéta (ed.). *Pojetí kvality sociální práce: sborník z konference Pojetí kvality sociální práce v souvislosti se sebedefinováním sociálního pracovníka a jeho pomáhající profese*. s. 18.

¹⁴ Srov. Navrátil, P. (1998). *Social Work as a Social Construction*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, s. 46.

vzdělávání ASVSP. Dále by měla být jeho profesní identita upevňována dalším vzděláváním, reflektováním, supervizí a členstvím v profesních sdruženích.¹⁵

Mezi českými (Musil, Faltisová, Růžičková atd.) a zahraničními (Cree, Imbert, Frigul, Depoorter) autory se můžeme setkat s názorem, že vlastní pojetí sociálního pracovníka může být komplikované. Imbert zastává názor: charakteristickým rysem sociálních pracovníků je interakce a pomoc lidem ve složitých sociálních situacích. To ovšem může být s užíváním teorií jedna z mála věcí, která sociální pracovníky spojuje. Vzhledem k rozmanitým cílovým skupinám není snadné pod jednu konkrétní definici shrnout veškeré sociální pracovníky tak, aby se jednalo o konkrétní a přesný popis. Profese a identita sociálního pracovníka se zachovává v rozměru stejných hodnot, profesní identity, poslání, vztahu s lidmi a veřejností, ovšem samotný výkon práce může být různorodý a pro různé cílové skupiny rozdílný.¹⁶ Tématu složité uchopitelnosti a chaosu konkrétního pojetí sociálního pracovníka a jeho identity se věnuje Elichová. Na základě provedeného výzkumu vyplývá nejasnost v identitě sociálního pracovníka. Tato roztržitost se umocňuje různorodostí samotných sociálních pracovníků, rozmanitostí cílových skupin se specifickými potřebami, stejně tak je tato roztržitost upevňována mnohými teoriemi a přístupy, podle kterých lze v sociální práci postupovat. Tento chaos může být zapříčiněn např. složitou, až nefunkční kooperací sociálních pracovníků s odlišnými typy identity. Ovšem tento chaos nemusí být nutně jen negativní. Tato na první dojem nepříjemná neuchopitelnost nese i pozitivní dopady, jako jsou flexibilní řešení, efektivnější východiska diskuse uvnitř oboru na základě rozmanitých zkušeností a schopností. Též může být pro sociální pracovníky výhodné, že v oboru mohou snadno změnit cílovou skupinu a tím často i nalézt naprosto rozdílné prostředí a systém práce. Pak mohou tuto novou pozici obohatit o naprosto odlišný náhled na situace.¹⁷

Petr Fabián v jeho knize „Možná to jde i jinak“ pohlíží na sociálního pracovníka ve dvou rovinách: role sociálního pracovníka a osobnost sociálního pracovníka. V rovině role je sociální pracovník nahlížen tak, že role je formována jeho osobností a vlivem blízkého prostředí z kterého vychází, stejně tak organizací, pro kterou pracuje. Dále jeho roli formuje politická situace, zákony a společenské normy. V neposlední řadě je role ovlivňována i klientem/klienty se kterými interaguje. Pod osobností sociálního pracovníka Fabián zmiňuje nutnost vzdělání, které je uzákoněno, a rozhodnutí k výkonu profese. Osobnost je ovlivňována interakcemi a způsobem výkonu práce. Osobnost sociálního pracovníka je formována po celou dobu výkonu

¹⁵ Srov. Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP s. 1.

¹⁶ Srov. Imbert, Fabienne. *Qui sont les travailleurs sociaux?* s. 134. přeložil autor

¹⁷ Srov. ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. s. 28-36.

práce (kolegy, situacemi, supervizí, syndromem vyhoření, výsledky práce...). Veškeré tyto vlivy utvářejí osobnost a způsob práce sociálního pracovníka.¹⁸

Jedním z dalších náhledů na sociálního pracovníka, může být stanovisko obsahových kritérií, které nabízí Mátel. Kritéria uvádí tři a těmi jsou: Kvalifikační kritérium, tedy nutné minimální vzdělání pro výkon profese. Nutnost výkonu praxe, což poukazuje na aktivní sociální pracovníky. A v poslední řadě jiná kritéria pro výkon sociálního pracovníka, pod čímž nalezneme např. zdravotní způsobilost, bezúhonnost, svéprávnost atd. vycházející ze zákona.¹⁹

Zákon č. 108/2006 Sb. definuje sociálního pracovníka prostřednictvím možných výkonů a způsobu práce. Předpoklady k výkonu sociální práce, jakými jsou např. odborná způsobilost, bezúhonnost, ...²⁰

Sociální pracovník z pohledu Gulové je odborník, který má schopnost a může diagnostikovat osoby v celém rozmezí sociální práce-od jednotlivců po komunity. Na základě diagnostiky je schopen doporučit vhodné odborníky pro další spolupráci s klientem/klienty pro vhodné řešení situace, ve které se klient/klienti nacházejí. Práce sociálního pracovníka není však orientována pouze na práci s klienty, ale měla by mít celospolečenský přesah. To ve smyslu snahy o rozvoj sociální politiky a sociálního systému. Sociální pracovník je ve výkonu své práce zavázán etickým kodexem a standardy organizace, ve které působí.²¹

1.3. Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Pod pojmem osobní předpoklady sociálního pracovníka se budeme soustředit na tzv. *soft skills*. Předpokládejme, že právě zmíněné *měkké dovednosti* jsou tím, co je podstatné pro sociálního pracovníka. To z důvodu, že nepracuje jen s exaktními daty, ale pracuje s lidmi.

Jako primární předpoklad osobnosti sociálního pracovníka bychom měli zmínit jeden z mravních principů, tím je „altruismus“. „Altruismus je obecně chápán jako ochota pomáhat někomu bez očekávání odměny, ačkoliv se nevyklučuje získání nějakých osobních výhod: osobního uspokojení, dobrého pocitu, sebeúcty nebo splnění morální povinnosti.“²² K altruismu se nutně váže empatie a afiliace²³ „(afiliace: odborně přátelské a akceptující otevřené soc. chování, které se navenek projevuje vyhledáváním

¹⁸ Srov. FABIÁN, Petr. *Možná to jde i jinak: teorie a metody v sociální práci*. s. 52-54.

¹⁹ Srov. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. s. 24.

²⁰ Srov. Zákon 108/2006 Sb., sociální pracovník (Zákon o sociálních službách), ve znění platném k 31.3.2006.

²¹ GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. s. 30.

²² GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. s. 19.

²³ Srov. Tamtéž.

přítomnosti druhých lidí, snahou po spolupráci a po verbálním a neverbálním kontaktu, sociální komunikaci)²⁴. Jako další osobností předpoklady sociálního pracovníka uvádí Matoušek: inteligenci a zdatnost, důvěryhodnost, komunikační dovednosti, emoční inteligenci, empatii a tzv. přitažlivost.²⁵ Tyto pojmy je vhodné dále rozvinout a uchopit, jelikož jsou komplexnější, než se na první dojem může zdát.

Inteligence a zdatnost je v Matouškově pojetí zásadní. Člověk, který chce pomáhat druhým musí být sám zdatný, v dobré kondici.²⁶

V širším pojetí nahlíží na osobnostní předpoklady Dočkal, který klade důraz na: empatii, osobnostní vyrovnanost, vytrvalost, schopnost dobré komunikace, naslouchání, nadhled a schopnost sebereflexe. Dále též zmiňuje možné nadání pro sociální práci. Nadání není ovšem nutným předpokladem, pouze příjemnou výhodou.²⁷

1.4. Morální profil sociálního pracovníka

Sociální pracovník musí mít odbornou způsobilost a mnoho všestranných znalostí, aby byl schopen podporovat klienty v náročných životních situacích. To ovšem není pro profesionální sociální práci dostačující. Velice důležitý je i dobře nastavený tzv. „morální kompas“. Tento „morální kompas“ je obvyklou výbavou člověka, ve které jsou určité morální kvality a charakter. Bez těchto kvalit by nebylo možné vykonávat sociální práci v souladu s jejími hodnotami.

„Příklady etických kvalit pro sociálního pracovníka:

- Čestnost
- Sebereflexe
- Odpovědnost
- Odvaha/morální odvaha
- Smysl pro spravedlnost
- Rozumný úsudek
- Tolerance/velkorysost
- Empatie/citlivost
- Základní postoj respektu, přátelskosti a rovnost ve vztahu k ostatním²⁸

Dále je možné vyjmenovat další kvality, které by měl sociální pracovník mít. Nejedná se přímo o výčet morálních hodnot, ovšem úzce s nimi souvisí a mohou poukazovat na charakter sociálního pracovníka.²⁹ Jedná se o následující příklady:

²⁴ Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR.

²⁵ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. s. 52-54.

²⁶ Srov. Tamtéž.

²⁷ Srov. DOČKAL, Jan. *Člověk v současném světě: než začneme studovat sociální práci*. s. 17.

²⁸ BLENNENBERGER, Erik. *Ethics in Social Work - An ethical code for social work professionals*. s.11. přeloženo autorem

„- objektivita a transparentnost

- Kreativita
- Sociální kompetence
- Vůle k porozumění a schopnost spolupráce
- Nezávislost
- Humor³⁰

Tyto zmíněné kvality a charakterové rysy by bylo možné shrnout do komplexního balíčku, kterým začíná etický kodex „*sdrúžení pro profesionály, Akademikerförbundet SSR*“. Jedná se o švédské sdružení pro oblast sociálních věd. Ten obecně popisuje morální profil sociálního pracovníka popisuje následovně: „Odborníci v sociální práci musí

- ve své práci a způsobu života respektovat rovnost a hodnotu každého jednotlivce
- projevovat zvláštní odpovědnost vůči osobám a skupinám ve zranitelném postavení
- zodpovědně využívat své profesní postavení a být si vědom omezení vlastních kompetencí
- udržovat a rozvíjet své dovednosti v oblasti sociální práce a usilovat o etické uvědomění a osobní rozvoj³¹

Shodný postoj k potřebným kvalitám a charakterovým rysům najdeme například i u Matouška.

Tyto již zmíněné osobnostní rysy poukazují na potřebu interiorizovaných kvalit. Většina „měkkých dovedností“ je provázána právě s morálním nastavením. I zde, právě v morálním nastavení osobnosti sociálního pracovníka můžeme vidět, jak důležitou roli etika v sociální práci zastává.

1.5. Rozdíl mezi profesionální a neprofesionální pomocí

Z předchozích kapitol vyplývá, že sociální práce je především o pomoci. Pomáhat může každý člověk, není nutné být profesionálním „pomocníkem“, ovšem je třeba se zamyslet nad rozdíly mezi laickou a odbornou pomocí. Stejně jako se člověk zamýšlí nad rozdílem jako je např. sezení s terapeutem a kávou s přítelkyní. Vyslechnou nás oba, ovšem profesionální podporu nám přítelkyně u kávy nezajistí.

Co si můžeme představit pod pojmem laické pomoci? Jednoznačně si můžeme představit člověka, který je motivovaný k páčání dobrých skutků a podpory ostatních

²⁹ Srov. Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž. s.13.

lidí. Můžeme si představit jedince, který finančně podpoří člověka bez domova, dá dobře míněnou radu kolegyni v práci, přinese nákup sousekce v seniorském věku. Určitě můžeme o takovém jedinci říct, že koná s nejlepšími úmysly a snaží se o podporu lidí ve svém okolí. Ovšem, ne vždy může být taková pomoc opravdovou pomocí, nebo podporou k trvalé pozitivní změně. I dobře míněná rada může špatně dopadnout; poskytnuté finance člověku bez domova mohou být spíše poškozením (zde samozřejmě záleží, jakým způsobem jsou finance využity). Každopádně, nejspíš nedojde k trvalé a pozitivní změně. Jak je obecně známo, k laické pomoci může často náležet pořekadlo: „cesta do pekel je dlážděna dobrými úmysly“. Laik je laikem, jelikož nemá potřebné vzdělání, nemusí si uvědomovat potřeby potřebných, jejich autonomii a právo na sebeurčení, nemusí si uvědomit veškeré dopady svého jednání a nejspíš nemá s kým a jak reflektovat své kroky pomoci.

Momentálně máme prostor pro zamyšlení nad profesionální pomocí. Proč je profesionální? Profesionální začlenění do oblasti sociální práce umožňuje přijetí teoretických konceptů jako nedílné součásti profesní identity. Používání teoretických rámců v praxi usnadňuje rozhodování a specifikuje směr a cíle intervencí. Pro efektivní poskytování pomoci je nezbytné mít jasný a komplexní teoretický základ, který nám poskytuje směrnice a oporu při jednání s klienty. Riziko poskytování pomoci na základě subjektivních domněnek nebo emocí je vysoké, může ohrozit klienty i společnost jako celek.³² V knize *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci* můžeme najít následující. „Ve všech oborech se v současnosti za profesionála obecně považuje člověk, který má pro výkon své profese patřičnou přípravu, tj. *akreditované a specializované vzdělání*, a během jeho výkonu má zázemí garantující základní kvalitu jeho práce. ... Obecným celosvětovým trendem je specifické pomaturitní (terciární) vzdělávání v oboru sociální práce, ... Na ně navazuje systém postgraduálního vzdělávání. V sociální práci stejně jako v jiných pomáhajících profesích je klíčové, aby si pracovník osvojil specifické *postupy* (techniky, metody) a *teoretické rámce* (přístupy) i pravidla jejich uplatňování.“³³ Sociální pracovník, jako profesionál musí dbát i na etický rozměr v této profesi.³⁴

Profesionální pomoc, jakožto profese sociálního pracovníka je ukotvena právě zmíněným vzděláváním, ale též zákonem (zákon 108/2006 Sb.), dále etickými kodexy jak na mezinárodní úrovni, tak na úrovni národní, případně i organizační. Sociální pracovník by měl pravidelně reflektovat svou práci se supervizorem/supervizorkou

³² Srov. Navrátil, P. (1998). Social Work as a Social Construction. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 34(1), s. 42.

³³ MATOUŠEK, Oldřich, ed. *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. s. 15.

³⁴ Srov. Tamtéž.

a tím získávat zpětnou vazbu ke kvalitě služeb/pomoci. Stejně tak by tato zpětná vazba měla přicházet od kolegů, nadřízených či od dalších sociálních pracovníků z jeho okolí.

2. Vzdělávání v sociální práci

Jak bylo v minulých kapitolách zmíněno, vzdělání je základní rozdíl mezi profesionální a neprofesionální pomocí. Vzdělání je pro sociální práci naprosto nezbytným základem, bez kterého není možné tuto profesi vykonávat. Vzdělání sociálních pracovníků má jisté požadavky, které je nutné dodržovat, aby se zachovala kvalita sociální práce a poskytovaných služeb. Jaké znalosti je zapotřebí předávat studentům sociální práce, uvedeme v následujících kapitolách.

2.1. Odborné znalosti dle zákona 108/2006 Sb. o kvalifikačních předpokladech sociálního pracovníka

Zákon 108/2006 Sb. nám zadává předpoklady, za jakých se může člověk stát sociálním pracovníkem, tedy co musí splnit, aby mohl vykonávat profesi sociálního pracovníka.

Abychom byli kompletní, uvádíme zde citaci zákona.

„§110

(4) Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je

a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 383/2005 Sb.) v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,

b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu (Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.)

(5) Odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka při poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 má též sociální pracovník a zdravotně sociální pracovník, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu (§ 5, 10, § 43 odst. 2 písm. d) a § 96 zákona č. 96/2004 Sb.).³⁵

³⁵ Zákon 108/2006 Sb., sociální pracovník (Zákon o sociálních službách), ve znění platném k 31.3.2006.

Ve zkratce by tedy sociální pracovník měl mít minimálně vyšší odborné vzdělání, popřípadě vysokoškolské vzdělání s příslušným zaměřením a s příslušnou akreditací. Ovšem toto vzdělání není konečným pro výkon sociálního pracovníka. Aby se udržovala kvalita poskytovaných služeb a dalších činností v sociální práci, tedy kvalita výkonu sociálního pracovníka, zákon dále ustanovuje jeho další vzdělávání. Další vzdělávání musí zabezpečit zaměstnavatel, a to v rozsahu nejméně 24 hodin/rok (pokud sociální pracovník vykonává sociální práci po celý rok). Zákon ustanovuje i formy dalšího vzdělávání, kterými jsou: studium (se souvisejícím zaměřením), akreditované kurzy, účast na odborných stážích, školních akcích a konferencích...³⁶

Legislativní pojetí potřebných znalostí a dovedností je rozsáhlé, ovšem stále se jedná o uchopení v kontextu legislativního nařízení, nikoliv o uchopení konkrétních předních odborníků z oboru sociální práce, kteří se vzděláváním budoucích sociálních pracovníků zabývají.

2.2. Vzdělávání sociálních pracovníků

Vzhledem k již zmíněné problematice jisté uchopitelnosti sociální práce a sociálního pracovníka dochází ve vzdělávání k určitým rozdílům. Vzdělávání sociálních pracovníků je v tomto důsledku rozličné. Samozřejmě, vzdělávací instituce musí naplňovat požadavky z Nařízení vlády č.275/2016 Sb. Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství, kde jsou vyjmenované základní okruhy témat, které by měl každý student absolvovat např. teorie a metody sociální práce, filozofie a etika, odborné praxe a mnoho dalších³⁷. Ovšem i přes tyto jasně zadané prvky se mohou náplně jednotlivých vzdělávacích institucí lišit. Přestože jsou cíle vzdělávacích institucí stejné, vycházejí z různých základních principů a kladou důraz na odlišné aspekty ve vzdělávání. Některé vzdělávací instituce mohou klást větší důraz na teoretické znalosti (např. teorie a metody sociální práce, sociální politika, sociální spravedlnost a právo. Tedy jedná se o tzv. „tvrdé dovednosti“, ty v praxi mohou napomáhat v orientaci v právních předpisech, v dovednosti plánovat a hodnotit ... Tyto „tvrdé dovednosti“ jsou konkrétní a měřitelné znalosti, které podporují efektivní a informovanou praxi v sociální práci). Jiné instituce pokládají za důležitější orientovat se na téma seberozvoje studentů (sebereflexe, rozvoj empatie, prevence proti vyhoření ... jedná se tedy o tzv. „měkké dovednosti“, které mohou být přínosné při vytváření podpůrných a respektujících vztahů s klienty, což vede ke komplexnímu a individuálnímu poskytování sociálních služeb a v konečném důsledku přispívá k úspěšnému dosahování cílů). Některé instituce kladou důraz na schopnost aktivní participace (Aktivní participace: představuje posun od tradičního modelu,

³⁶ Srov. Tamtéž.

³⁷ Srov. Nařízení vlády č.275/2016 Sb., Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství. Ve znění platném k 31.8.2016.

kde profesionál rozhoduje o intervencích nebo službách, k novému modelu, který klade důraz na spolupráci a partnerství mezi odborníkem a klientem. Cílem je dosáhnout efektivnějších a relevantnějších výsledků, které lépe odpovídají potřebám a aspiracím klientů v rámci sociální práce.) Tyto rozdílné přístupy ve vzdělání působí na studenty a v tom důsledku i na samotnou sociální práci v praxi. Můžeme totiž očekávat, že způsob vzdělávání následně ovlivňuje sociální pracovníky ve výkonu jejich praxe.³⁸

Vzdělavatelé sociálních pracovníků v České republice jsou povětšinou členy Asociace vzdělavatelů v sociální práci, tato asociace viz výše, udává Minimální standard vzdělávání v sociální práci. Tento dokument udává náplň vzdělávání pro vyšší odborné školy a vysoké školy pro bakalářský stupeň (náplň magisterského studia tento dokument neudává).³⁹

Důraz na vliv ASVSP a jeho vliv na vzdělávání sociálních pracovníků též poukazuje článek v časopisu Sociální práce/Sociálna práca: „pojetí kvalitního vzdělávání v sociální práci na pomaturitní úrovni v ČR představuje Minimální standard vzdělavatelů v sociální práci, který specifikuje minimální požadavky na obsah oborů a studijních programů uvedených v zákoně o sociálních službách.“⁴⁰

Tedy jednotná náplň pro vzdělavatele v ČR není stanovena pouze z nařízení vlády, ale i ze struktur oboru samotného.

2.3. Cíle vzdělávání a odborné znalosti potřebné k výkonu sociální práce

V předchozí podkapitole jsme se zabývali zákonem, který udává podmínky, za kterých se může člověk stát sociálním pracovníkem, ovšem toto zadání je poměrně široké. Nyní se přesuneme ke konkrétnějšímu pojetí. V této podkapitole se budeme věnovat konkrétním požadavkům na odborné znalosti, které sociální pracovník potřebuje ke kvalitnímu výkonu své profese.

K tématu vzdělávání v sociální práci je možné najít mnoho informací v knize: Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci. Zde se též uvádí, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR musí udělit souhlasné stanovisko s akreditací vzdělávacího programu, který zajišťuje vzdělání a má vhodným způsobem zajistit přípravu budoucích sociálních pracovníků k jejich povolání. Jelikož povolání sociálního pracovníka je povoláním regulovaným a stát kontroluje kvalitu vzdělávání. Celý tento postoj,

³⁸ Srov. NAVRÁTILOVÁ, J.; NAVRÁTIL, P. Vzdělávací diskurzy v sociální práci. *Sociální pedagogika*, s. 39.

³⁹ MATOUŠEK, Oldřich (ed.). *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. s. 111.

⁴⁰ ELIHOVÁ, Markéta; SÝKOROVÁ, Anna. *Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé*. s. 80.

ze kterého vychází MPSV je legislativně ukotven v Nařízení vlády č.275/2016 Sb. Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství.⁴¹

Dále nám již zmíněné Nařízení vlády udává základní okruhy znalostí sociálního pracovníka. V dokumentu nalezneme dvanáct okruhů: teorie a metody sociální práce, metody a techniky sociálního výzkumu, filosofie a etika, sociologické teorie, psychologické teorie, právní teorie a praxe, sociální politika, ohrožené skupiny a rizikové chování, menšinové skupiny, zdraví a nemoc, odborné praxe a supervize, pedagogika a speciální pedagogika.⁴² Tento výčet ukazuje témata, která jsou pro sociální práci a její výkon naprosto nezbytná. S těmito tématy se sociální pracovník v praxi setkává každý den při své pracovní náplni a je nutné, aby o nich měl základní přehled a znalosti. Bez přehledu v těchto tématech není možné poskytovat kvalitní služby tak, aby byly konstruktivní pro pozitivní sociální změny.

Nařízení nám též udává rámcový profil absolventa, tudíž popisuje schopnosti a dovednosti, kterých by měl absolvent dosahovat. Tedy znalosti z již zmíněných okruhů. Dále to, aby absolvent chápal cíle a význam sociální práce, to nejen subjektivně, ale i z hlediska společnosti, zadavatele a klienta. K tomu se pojí správné uchopení oboru sociální práce a její hranice. (pozn. autora: pro kvalitní naplňování profese je potřeba chápat profesi samotnou s jejími hodnotami a cílem, to nejen v kontextu pracovník a klient, ale v kontextu celospolečenském). Je též potřeba, aby absolvent měl vědomosti a dovednosti, jak postupovat ve vztahu s klientem (chápal hranice, rizika...) (pozn. autora: vztahy s klienty mohou být často velice komplikované, je zapotřebí umět držet správnou hranici, což může být náročné v situacích, kdy je pracovník např. jediným člověkem, který se snaží podporovat a pomáhat. Klient se může snažit z pracovníka vytvořit přítele a navázat neprofesionální vztah). Samozřejmá je i znalost a aplikace etických teorií, které jsou pro sociální práci vhodné při výkonu profese a její reflexe. (pozn. autora: znalost a aplikace etických teorií je nezbytnou součástí sociální práce, pracovník se často pohybuje v eticky náročných situacích, sám musí mít interiorizovanou morálku, musí si být vědom svého postavení a nezneužívat své potencionální moci.) Zapotřebí je i znalost základních postupů managementu, stejně jako porozumění aplikace teoretických přístupů v kontextu všech pozitiv a negativ ve spolupráci s klientem. Absolvent by měl být dále schopen praktických činností, které vyplývají z předchozích požadavků. Tedy schopnost posoudit životní situaci klienta a nalézt klientovy potřeby, případně problémové interakce. Schopnost navrhnout a realizovat intervenci v souladu s etickými nároky

⁴¹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich, ed. *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. s. 113.

⁴² Srov. Nařízení vlády č.275/2016 Sb., *Sociální práce* (Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství). Ve znění platném k 31.8.2016.

a následně intervenci reflektovat. Nabyté vědomosti a dovednosti využívat k mezioborové spolupráci, aby tak mohla přijít efektivní podpora klientovi. Absolvent by měl být schopen vystupovat s požadavky, které mohou mít pozitivní vliv pro sociální práci, či s námitkami ohledně negativních dopadů na sociální práci, a to v kontextu organizace i systému. (pozn. autora: vzhledem k tomu, že sociální práce interaguje s ohroženými lidmi, kteří jsou zranitelní a často opomíjeni, je zapotřebí aby sociální pracovník stál za svými klienty a celkově za sociální spravedlností, možnostmi vyrovnaných příležitostí a nárokem na sebepojetí a lidskou důstojnost). Absolvent by měl umět pracovat se získanými znalostmi o managementu k řízení pracovní skupiny k dosahování a realizaci cílů zakázek v sociální práci. Také by měl užívat služeb supervizora, který je podpůrný, směřuje kvalitu poskytované služby a podporuje v reflexi a reflexivitě sociálního pracovníka. (pozn. autora: supervizor a supervize je naprostou nezbytností pro sociální pracovníky, pomáhá k udržení nadhledu, předchází syndromu vyhoření, podporuje hledání správných cest při řešení náročných zakázek a mnoho dalšího) Z důvodu, že sociální práce je i vědním oborem, je příhodné, aby absolvent uměl zadávat výzkumy, pracovat s empirickými daty a též je vyhodnocovat.⁴³

Cílem vzdělávání má být dostatečná připravenost studenta/absolventa k výkonu praxe. Jak uvádí článek *Kompetence sociálního pracovníka: co vyučují školy a co vyžadují zaměstnavatelé*: existují kompetence, které jsou pro výkon praxe sociální práce nezbytné, a právě jejich podpora ve vzdělávání by měla být cílem vzdělání.⁴⁴ Tyto kompetence vyjmenovala Havrdová již v roce 1999 a jsou stále aktuální. „Soustava obsahuje šest oblastí profesionální role, které se vzájemně prolínají a doplňují ...

- Rozvíjet účinnou komunikaci
- Orientovat se a plánovat postup
- Podporovat a pomáhat k soběstačnosti
- Zasahovat a poskytovat služby
- Přispívat k práci organizace
- Odborně růst⁴⁵

Potřeba těchto kompetencí v praxi, tedy nutností zařazení těchto kompetencí do vzdělávání potvrzuje i *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR (2006)*.

⁴³ Srov. Tamtéž.

⁴⁴ Srov. ELICHOVÁ, Markéta; SÝKOROVÁ, Anna. *Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé*. s. 82.

⁴⁵ HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. s. 45-46.

2.4. Dostatečnost vzdělávání sociálních pracovníků

Jako klíčové oblasti pro dostatečné vzdělávání sociálních pracovníků můžeme poukázat na několik oblastí, které dokazují důležitost neustálého profesního rozvoje. Poukázat bychom měli na etické a právní aspekty sociální práce, i na využívání vzdělávání jako nástroje pro dosahování společenských změn. Jak uvádí Healy – sociální pracovníci mají klíčovou roli při zdůrazňování sociálních a strukturálních kontextů problémů, se kterými se setkávají uživatelé sociálních služeb. Jejich klíčová role je i v podněcování reakcí, které mají přesahovat pouhé řešení individuální situace/individuálního problému, ale i se zaměřovat na sociální a strukturální původy těchto situací. V oblasti sociální práce je nezbytné chápat a řešit situace a problémy jednotlivých klientů, ale stejně tak i chápat a řešit sociální a strukturální základy těchto problémů.⁴⁶

Vzdělávání sociálních pracovníků může být nahlíženo z několika úhlů pohledů, můžeme si uvést pár příkladů z článku: Vzdělávací diskurzy v sociální práci, jak je možné přistupovat ke klíčovým oblastem vzdělávání. **Sociální práce v pedagogickém pojetí:** Tento přístup nahlíží na studenty sociální práce, následně na jejich klienty jako na osobnosti, které jsou schopny rozvíjet kritické myšlení. Tento směr klade důraz na právě zmíněné kritické myšlení a vědomí studentů a udává strukturu pěti rovin, kterými student prochází, aby ho byl schopen rozvíjet. **1. Zprostředkování informací:** Zahrnuje nejen přenos nových informací o sociální práci, ale i aktivní zpracování nových poznatků, což umožňuje konfrontaci s existujícími názory a postoji. Klade důraz na kontextuální porozumění předávaných informací. **2. Reflexe profesní role, vývoj a osvojování si nových metod:** Iniciuje studenty k závažným otázkám směřujícím k hlubšímu porozumění tématu a jeho kontextu. Podněcuje individuální a kritické přístupy při řešení praktických situací. **3. Sebevzdělávání, sebereflexe a sebepoznávání:** Usměřuje studenty k hlubšímu zkoumání vlastní osobnosti, postojů k práci a profesních hodnot. Pomáhá rozlišovat stereotypy a předsudky s cílem zvýšit citlivost v pracovním kontaktu s klienty. **4. Biografie a plán života:** Klade studenty před otázky týkající se budoucnosti a profesního směřování, vycházející z jejich praxe. Uvědomuje studenty o jejich silných a slabých stránkách, což formuje jejich profesní identitu. **5. Transcendence a spiritualita:** Odkazuje na spirituální a transcendentní rozměr sociální práce, zejména v kontextu lidského utrpení. Vyžaduje citlivý přístup učitelů k této oblasti a přípravu studentů na práci s těmito hlubšími aspekty. Tímto didaktickým modelem se vytváří strukturovaný proces, kde si studenti postupně osvojují dovednosti spojené s kritickým myšlením a rozvíjejí své kritické vědomí

⁴⁶ HEALY, Karen. *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. s. 5. (volně přeloženo autorem práce).

v kontextu nejen sami sebe, ale i širších sociálních souvislostí. Poté můžeme nahlédnout na způsob **vzdělávání sociálních pracovníků v rovině vědeckého pojetí**: Spojení sociální práce s vědeckými metodami, poskytujícími základ pro intervence sociálních pracovníků, formuje očekávání ve vzdělávání a profesní přípravě. Dovednosti sociálních pracovníků jsou odvozeny z vědecké metodologie s postupnými kroky, směřujícími k úspěchu ve výkonu praxe. Podle Rubina a Babbioho (2010) in Navrátilová/Navrátil se metodologie "praxe založené na důkazech" skládá z šesti klíčových kroků: 1. formulování otázek, 2. hledání relevantních důkazů, 3. kritické hodnocení prací, 4. výběr intervence, 5. aplikace intervence a 6. evaluace. Cílem tohoto způsobu vzdělávání je naučit studenty hledat správné, vědecky podložené závěry, které kladou důraz na metodiku postupu a kritické uvažování studentů. Studijní cíle jsou zaměřeny na získání dovedností pro využívání vědeckých zdrojů a důkazů, které slouží jako opora při rozhodování o intervencích. **Vzdělávání pracovníků v reflexivním pojetí**: Reflexivní vzdělávání je orientováno na rozvoj schopnosti budoucích sociálních pracovníků uvědomovat si různé aspekty a interpretace vlastních i klientových zkušeností. V rámci reflexivního vzdělávání existuje několik modelů, které lze aplikovat v procesu učení. Thompson a Thompson (2008) in Novotná/Novotný vypracovali třidimenzionální model reflexivního přístupu, zahrnující reflexi: **1. kognitivní 2. afektivní a 3. hodnotovou**. Kognitivní reflexe se zaměřuje na rozvoj prostého až kreativního uvažování, umožňujícího sociálním pracovníkům řešit problémy v jejich celistvosti a využívat kreativně všechny dostupné zdroje. Významnost emocí v reflexivním přístupu se liší od tradičních přístupů, které emoce neuznávaly. Emoce jsou v tomto přístupu podstatné při uvažování nad situacemi klientů a v odpovídající reakci na jejich situace. Rozvoj reflexivního přístupu zdůrazňuje, že emoce jsou zásadní při práci s klienty a slouží i jako tzv. „morální kompas“. Spojení sociální práce s hodnotami ovlivňuje povahu profese. Přijetí hodnot do praxe zajišťuje sebeuvědomění/sebepřijetí sociálních pracovníků, což je klíčové pro vytvoření shody v myšlení, pocitech a chování vůči klientům. Struktura reflexivního přístupu ve vzdělávání sociálních pracovníků obsahuje různé dimenze a prvky. Nicméně klíčovým faktorem je ochota přinášet do vzdělávacího procesu otevřenost a schopnost přijímat rozmanitost lidské zkušenosti jako zdroj kreativity a inovací.⁴⁷

Pokud bychom nahlíželi na dostatečnost vzdělávání sociálních pracovníků ze strany legislativy a dalších norem, je možné orientovat se dle Nařízení vlády č.275/2016 Sb. Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství,

⁴⁷ Srov. NAVRÁTILOVÁ, J.; NAVRÁTIL, P. Vzdělávací diskurzy v sociální práci. *Sociální pedagogika*, s. 42-50.

akreditačního spisu, případně zmiňovaného a v této práci zásadního minimálního standardu ASVSP.

Dále bychom se mohli přesunout od základního přehledu klíčových znalostí a dovedností ve vzdělávacím procesu studentů sociální práce k tématu, kterým poukážeme na soulad vzdělávání a potřeby v praxi sociální práce. Jelikož vzdělávání, které by nebylo v praxi uplatnitelné, z něhož by nebylo možné čerpat by nebylo smysluplné.

2.5. Význam a záměr ASVSP

Asociace vzdělavatelů v sociální práci je již od roku 1992 spolkem (nestátní neziskovou organizací), který je dobrovolný a sdružuje vysoké školy a vyšší odborné školy v České republice podílející se na vzdělávání ve sféře sociální práce.⁴⁸

Hlavním významem a záměrem ASVSP je především zvyšování kvality vzdělávání v sociální práci, tedy v dopadu zvyšování kvality poskytovaných sociálních služeb a dalších činností v sociální práci. Základním prostředkem, který ASVSP využívá pro zachování a zvyšování kvality při vzdělávání je Minimální standard vzdělávání v sociální práci. Právě od tohoto standardu se odvíjí nastavení vzdělávání a výuky na školách, které jsou členy ASVSP. Se vzdělavateli, kteří jsou členy ASVSP probíhají pravidelné konzultace, čímž dochází k další garanci kvality pro úroveň vzdělávání. ASVSP sama poskytuje vzdělávací programy, které jsou určeny, jak členským vzdělávacím institucím, tak i pro zájemce z řad pomáhajících profesí. ASVSP se dále snaží podporovat vzdělávání a profesní přehled vydáváním odborného časopisu Sociální práce/Sociálna práca. Ten vychází pro české i pro slovenské čtenáře s očekáváním, že jde o profesionály, potažmo studenty sociální práce. Proto aby byla ASVSP vhodným garantem kvality je sama členem Evropské asociace škol sociální práce a spolupracuje i s dalšími, kteří mohou pozitivním způsobem ovlivňovat vzdělávání na vyšších odborných a vysokých školách v oboru sociální práce. Ovšem ASVSP se nesnaží pozitivně podporovat a ovlivňovat jen vzdělavatele a studenty, ale i sociální pracovníky v praxi. Ty podporuje v jejich dalším vzdělávání a výkonu praxe.⁴⁹ Jak uvádí článek v časopisu Sociální práce/Sociálna práca. „Minimální standard by tedy měl být zřejmě jeden z nevlivnějších a potenciálně i nejpružnějších nástrojů utvářejících podobu vzdělávání v sociální práci na pomaturitní úrovni“⁵⁰

⁴⁸ Srov. *Asociace vzdělavatelů v sociální práci*.

⁴⁹ Srov. *Tamtéž*.

⁵⁰ ELICHOVÁ, Markéta; SÝKOROVÁ, Anna. *Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé*. s. 81.

ASVSP taktéž napomáhá svým členům (vzdělávacím institucím) prostřednictvím konzultací. Konzultace slouží k udržení a garanci úrovně vzdělání v sociální práci. Konzultace jsou zaměřeny na určité okruhy:

- 1) podpora naplnění minimálního standardu
- 2) podpora ve zřizování a rozvoji oboru sociální práce v diskurzu dnešní doby
- 3) podpora při nedostatečném naplňování minimálního standardu, varovat před možnými problémy a následně předání zkušeností od jiných vzdělávacích institucí/zaměstnanců/sociálních pracovníků, a to i ze zahraničí.
- 4) udržování kontaktů mezi institucemi a pracovníky v oboru
- 5) podpora spolupráce vzdělávacích institucí (např. usnadňuje předávání zkušeností od vyučujících, případně studentů s možnými výměnami skrz univerzity)

Tyto výše zmíněné konzultace jsou podmínkou pro členy ASVSP. Jsou podmínkou, jak pro vstup, tak pro setrvání členem v asociaci. Konzultace jsou vedeny konzultační skupinou, její členi jsou navrhováni členskými školami a následně schvalováni Valnou hromadou. Tento postup by měl zajišťovat kvalitní a věcnou podporu.⁵¹

Tímto bychom mohli dojít k závěru, že význam a záměr ASVSP je udržování a kladení důrazu na kvalitu vzdělávání v sociální práci, čehož se snaží dosahovat mnohými způsoby od tvorby minimálního standardu, až po konzultace se vzdělavateli. Cílem ASVSP může být chápána tak, že chtějí, aby náplň studia odpovídala potřebám praxe.

2.6. ASVSP minimální standard a jeho účel

V samotném minimálním standardu ASVSP je popsán jeho smysl a záměr. Sám sebe pojímá jako vymezení pro nejnižší možné požadavky na vzdělávání v oblasti sociální práce u členských vzdělavatelů. Ve standardu je rámcově popsáno, jakých vědomostí a dovedností by měli studenti/absolventi minimálně dosahovat, přitom zároveň nechává vzdělávacím institucím volnost v rámci profilace v širším kontextu k sociální práci a možným rozšířením ve specifických tématech.⁵² „Asociace vzdělavatelů v sociální práci, vědoma si významu vzdělání pro identitu sociálních pracovníků a výkon profese sociální práce, vytváří Minimální standard vzdělávání v sociální práci jako nepodkročitelnou normu a metodický nástroj pro členské školy.“⁵³ Cílem minimálního standardu ASVSP je „konkrétní stanovení, k jakému výsledku

⁵¹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich (ed.). *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. s.115-116.

⁵² Srov. ASVSP. 2011. *Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP*. s. 1.

⁵³ Tamtéž. s. 1.

výuka vede z pozice vzdělavatele (předpokládaný výsledek vzdělání, o který disciplína usiluje)⁵⁴ Minimální standard též udává hodnotový systém a postoje, ke kterým by měl být student veden, které by měl přijmout za své k výkonu profese.⁵⁵

Dále je minimální standard ASVSP rozdělen do samostatných okruhů, kterým se věnuje. Tyto okruhy se propojí v souhrn informací/znalostí/dovedností, které jako celek sledují zájem oboru sociální práce, kterými jsou: pozitivní změna, sociální soudržnost, sociální rozvoj atd. Již zmíněnými okruhy jsou: Filosofie a etika, úvod do sociologické teorie, psychologie v sociální práci, teorie a metody sociální práce, odborné praxe, supervize v sociální práci, metody a techniky sociálního výzkumu, úvod do právní teorie a praxe, sociální politika, sociální norma a rizikové jevy, menšinové skupiny, zdraví a nemoc. Tyto zmíněné okruhy jsou pro profesi sociální práce nezbytné, proto je třeba se jim ve vzdělávání věnovat, začlenit je do obsahu výuky.⁵⁶ Právě minimální standard ASVSP by měl být jedním ze způsobů, jak zajišťovat kvalitu vzdělávání v sociální práci.

3. Etický rozměr sociální práce

Pro výkon sociální práce je etika naprosto zásadním rozměrem. Jak uvádí Matoušek „mezi sociální prací, hodnotami, morálkou a etikou existuje úzký vztah.“⁵⁷ Především z toho důvodu, že se sociální pracovník téměř na denní bázi zabývá etickými problémy a etickými dilematy. Právě protože jde o profesi, která pracuje s lidmi v nesnadných životních situacích je zapotřebí eticky citlivého přístupu. Vzhledem k tomu, že etika v sociální práci není jen o teoretických znalostech, ale i o dovednosti aplikovat vhodné teorie na konkrétní případy tak, aby byly výsledky v nejlepším zájmu pro klienta a společnost. Tedy etika v sociální práci není jen o teoretických znalostech, ale o interiorizaci morálky a etických zásad. Stálý důraz na rozměr etiky můžeme klást už jen z podstaty nevyrovnaných pozic mezi sociálním pracovníkem a klientem, jelikož sociální pracovník se v určitých chvílích dostává do mocenské převahy.⁵⁸

Dále bychom mohli nezbytnost etického rozměru v sociální práci ilustrovat tím, že sociální práce se prezentuje jako profese zakořeněná v hodnotách. Tato profese by nezískala svůj význam bez přítomnosti etického rámce a kodexu, který nám umožňuje provádět poslání a funkce sociální práce. Etika vytváří základní rámec a zodpovědnost vůči komunitám, jimž sloužíme, a umožňuje nám aplikovat hodnoty

⁵⁴ Tamtéž. s. 2.

⁵⁵ Srov. Tamtéž. s. 2.

⁵⁶ Srov. Tamtéž. s.2.

⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. s. 21.

⁵⁸ Srov. KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. s. 11, 54-55.

a teorie sociální práce od mikroúrovně po makroúroveň praxe. Sociální práce, spojená sdíleným souborem základních hodnot a etických kodexů, zahrnuje širokou škálu rolí a oblastí praxe. Na první pohled to může vypadat jednoduše, ale etika sociální práce je polemickým a dynamickým odvětvím vědy a praxe. Tato komplexnost otázek se v nedávné době zvýšila z důvodu krizí a také kvůli rychlým změnám v oblastech jako jsou digitální a informační technologie, změny klimatu, zdravotní péče, migrace, přesídlení a ekonomické nerovnosti. Zároveň kritičtí myslitelé a aktivisté aktivně vyzývají k přehodnocení jak struktur, tak i samozřejmých postojů, které byly postaveny na mocenských konstruktech, jako jsou kolonialismus, patriarchát, rasismus, manažerismus, homofobie a další paradigma otevřené i skryté diskriminace. Toto vše narušilo ustálenou etickou praxi.⁵⁹

3.1. Etika, jako nedílná součást sociální práce

V případě, že se ptáme, z jakého důvodu je etika v sociální práci tak zásadní, můžeme si odpovědět slovy Elichové „etika není v sociální práci jen aplikována-když se ji sociální pracovník zrovna rozhodne aplikovat nebo když ji aplikovat musí-,ale každá sociální práce je zcela bezprostředním procesem etického uvažování a jednání, byť nereflektovaného.“⁶⁰

Pokud se budeme nadále věnovat nezbytnosti etiky v sociální práci, můžeme uvést výstižné tvrzení: „sociální pracovník je člověk, který dennodenně pracuje-komunikuje s lidmi, kde sociální cit, dodržování etiky, schopnost empatie, aktivní naslouchání bývá někdy to jediné, co může poskytnout.“⁶¹ Dále bychom měli uvést základní hodnoty a principy, ze kterých sociální práce vychází. Jak uvádí Dávideková, pro sociální práci jsou základními hodnotami a zásadami: princip lidskosti (hodnota člověka, úcta k člověku), lidská důstojnost (jako nejzásadnější právo člověka-zachování vážnosti, čestnosti a úcty vůči každému jednotlivci), hodnota mezilidských vztahů (altruismus, empatie, láska, přátelství ...), sociální citění, čestnost a svědomitost. Celkově můžeme říci, že Dávideková zdůrazňuje požadavek lidské důstojnosti, morální čistoty, lidskosti a empatie v sociální práci.⁶²

Důležitost etiky v sociální práci můžeme nechat dokreslit etickým kodexem Společnosti sociálních pracovníků ČR, kde se dozvíme, že základy sociální práce tkví v hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti.

⁵⁹ Srov. P. O'Leary and M. Tsui, "Disrupting social work ethics", *International Social Work*, s. 633 (přeloženo autorem).

⁶⁰ ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. s. 58.

⁶¹ MÁTEL, A., SCHAVEL, M., MŮHLPACHR, P., ROMAN, P., *Aplikovaná etika v sociální práci*. s. 23-29, 82.

⁶² Srov. MÁTEL, A., SCHAVEL, M., MŮHLPACHR, P., ROMAN, P., *Aplikovaná etika v sociální práci*. s. 23-29.

Sociální pracovníci jsou tu od toho, aby pečlivě dohlíželi na jejich dodržování napříč výkonem sociální práce s ohledem na normy obsažené v dokumentech relevantních pro praxi sociální práce. Tyto hodnoty nevycházejí pouze z Všeobecné deklarace lidských práv atd. ale i z dalších mezinárodních dokumentů, které zajišťují lidskou důstojnost a základní lidská práva. Vazba na globální normy je pro sociální pracovníky velice důležitá, až klíčová (to proto, aby bylo možné globálně porovnávat stav sociální práce a poměrů v zemi tak, aby nedocházelo k zjevnému porušování výše zmíněných dokumentů). Stejně tak sociální práce (sociální pracovníci) dbá na dodržování vnitrostátních dokumentů (Ústava, listiny základních práv a svobod a dalších).⁶³ Propojení globálních a místních etických norem posiluje etické základy při jednání a rozhodování sociálních pracovníků.

Význam etických hodnot (např. důvěra, respekt k sebeurčení klienta, integrita...) je pro sociální práci neodlučitelnou součástí. To především v kontextu profesního rozhodování, kdy jsou etické zásady základními orientačními body nezbytnými pro řešení komplexních otázek v práci s klienty. Právě na neodlučitelnost etiky v sociální práci poukazuje např. Britský etický kodex. (Ten pohlíží na sociální práci jako na systém vzájemně fungujících hodnot, jak v teorii, tak v praxi.). Etika je v kontextu sociální práce klíčová, jak v rovině teoretických poznatků, tak v praktických dovednostech sociálního pracovníka. Ty jsou obsaženy v morálním myšlení a chování. Z těchto zásad a hodnot může následně sociální pracovník čerpat při řešení široké škály možných etických problémů, případně dilemat. Ty se mohou týkat např. důvěry klientů, konflikty zájmů a nesouladu mezi profesními a osobními hodnotami. Dodržování standardů organizace atp. Dále se můžeme o etické hodnoty a zásady „opřít“ v situacích kdy balancujeme mezi zodpovědností vůči společnosti a profesním prostředím. Sociální práce se také potýká s paradoxy, to z toho důvodu, že se identifikuje s marginalizovanými skupinami, ale zároveň je součástí téže společnosti. Celkově lze říci že etické zásady hrají klíčovou roli v budování důvěry, dodržování profesních standardů a posilování integrity povolání sociálního pracovníka. Etické hodnoty a zásady jsou tím, co utváří základní orientační body pro výkon profese. Taktéž pomáhají řešit komplexní otázky v práci s klientem, jsou zásadní pro důvěrný vztah s klientem a posilují integritu sociálních pracovníků. Tyto zásady bychom mohli obrazně považovat za „průvodce“ výkonem profese.⁶⁴ Nakonec této podkapitoly bychom mohli zmínit, že etický rozměr sociální práce, stejně jako sociální práce

⁶³ SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ. 2006. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR*

⁶⁴ MÁTEL, Andrej a MALIŠKOVÁ, Zuzana. *Etické kodexy sociální práce*. s. 11-15.

samotná je dynamický. Vyžaduje neustálou sebereflexi a otevřenost ke zdokonalování a měnícím se společenským a profesním kontextům.

3.2. Etické kodexy

Etický kodex představuje kompilaci písemně formulovaných hodnot, etických zásad a normativů chování, které jsou příslušné a závazné pro danou profesi (v našem případě pro sociální práci), skupinu odborníků či organizací v různých úrovních a prostředích. Ať už na institucionální, národní, nebo globální úrovni.⁶⁵

V profesním prostředí sociální práce je důležité chápat etický kodex sociálních pracovníků, jako klíčový nástroj pro chování a rozhodování (případně řízení) sociálních pracovníků. Etický kodex reflektuje hodnotové systémy a normy, které jsou pro tuto profesi zásadní. Jeho hlavním účelem je poskytnout sociálním pracovníkům orientaci při řešení etických problémů či dilemat, se kterými se mohou setkat při práci s klienty. Je to jakýsi kompas, který pomáhá sociálním pracovníkům s navigací v etických otázkách a taktéž napomáhá zachovávat integritu a profesionalitu v jejich působení.⁶⁶ Profesní asociace podporují etické kodexy zejména proto, aby poskytovaly vedení a inspiraci jejich členům, sloužily jako regulace chování, chránily klienty a pomáhaly hodnotit etičnost praxe. Etické kodexy dále zdůrazňují status profesního oboru a udržují jeho identitu ve společnosti.⁶⁷

Abychom byli schopni posoudit nezbytnost funkce etického kodexu pro sociální práci, představíme si zde klíčové body, které etický kodex pojímá.

1. Slouží jako ucelený rámec standardů, které pomáhají sociálním pracovníkům v jejich profesionální praxi a zajišťují, že služby poskytované klientům jsou prováděny zodpovědným způsobem.

2. Definují základní hodnoty sociální práce a jasně je vymezují, což přispívá k posílení profesionální identity a kvality poskytovaných služeb.

3. Mohou být nástrojem pro hodnocení etického chování sociálních pracovníků a pomáhají udržovat disciplínu v rámci profesionálního prostředí.

4. Jsou důležitým prvkem ochrany klientů, členů komunity a samotných pracovníků.

5. Etické kodexy představují jakýsi kompas pro sociální pracovníky, která jim usnadňuje orientaci v etických dilematech a problémech, se kterými se mohou setkat v praxi.

⁶⁵ Srov. MÁTEL, Andrej a MALIŠKOVÁ, Zuzana. *Etické kodexy sociální práce*. s. 17

⁶⁶ Srov. ELIHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. s. 60.

⁶⁷ Srov. NEČASOVÁ, Mirka. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. s. 65.

6. Vedou k prohloubení povědomí o etických otázkách a podporují reflexi nad profesním chováním.

7. Etické kodexy také přispívají k utváření veřejného vnímání sociální práce jako odpovědné a důvěryhodné profese.

8. Jsou důležitou součástí vzdělávacího procesu sociálních pracovníků a pomáhají jim pochopit a integrovat hodnoty a principy profesionální etiky do své praxe.⁶⁸

Etické kodexy jsou ovšem velice diskutovanou záležitostí v profesionálním prostředí sociálních pracovníků. To především z těchto důvodů: etické kodexy, které jsou obvyklé v profesních oborech nesou tendenci vnímat profesionální etiku, jako něco vnějšího, zatímco ve skutečnosti reflektují osobní hodnoty a přesvědčení jednotlivých pracovníků. To je důsledek toho, že sociální práce jako profese vyžaduje širokou škálu dovedností a postojů, které nelze snadno shrnout do sady jednoduchých pravidel. Etické kodexy jsou většinou zaměřeny na vztah mezi pracovníkem a klientem, zdůrazňují nutnost jednat v nejlepším zájmu klienta, avšak nereflektují vždy ekonomické tlaky a omezení, která mohou ovlivnit práci v terénu. Tyto kodexy jsou často vytvářeny pro jednotlivé profese a zanedbávají realitu dnešní multidisciplinární praxe, kde se často uplatňuje práce v týmech složených z různých odborníků. Dále předpokládají, že profesionálové a veřejnost mají stejné hodnoty, což může být problematické vzhledem k rozmanitosti hodnot a potřeb jednotlivých klientů. Celkově etické kodexy hrají klíčovou roli při poskytování kvalitních služeb a ochraně klientů a pracovníků, avšak je důležité si uvědomit jejich omezení a kontext, ve kterém jsou aplikovány.⁶⁹

V praxi se často upozorňuje na rozdíl mezi tím, co etické kodexy zdůrazňují, a tím, jak se v realitě chovají lidé v dané profesi (jakožto sociální pracovníci, tak klienti). Kritika kodexu se opírá o tvrzení, že některé body v kodexu jsou příliš ideální a těžko dosažitelné v každodenní praxi. Pokud se pak pracovníkovi nedaří splnit některé požadavky a očekávání kodexu, neexistují návody, jak takovou situaci zacházet dál. Navíc, etický kodex může příliš zjednodušovat komplexní přístup pracovníka k jeho práci a ke klientům, a to nejen pro profesionály, ale i v očích veřejnosti, které může být tímto způsobem sociální práce zkreslena.⁷⁰

Abychom uzavřeli kapitolu, která se věnuje etickému kodexu, mohli bychom jeho přínos a rizika shrnout následovně. Etický kodex ve své podstatě není automatickým řešením pro všechny výzvy, s nimiž se sociální pracovníci setkávají.

⁶⁸ Srov. MÁTEL, Andrej a MALIŠKOVÁ, Zuzana. *Etické kodexy sociální práce*. s. 18-19.

⁶⁹ Srov. NEČASOVÁ, Mirka. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. s. 71.

⁷⁰ Srov. MÁTEL, Andrej a MALIŠKOVÁ, Zuzana. *Etické kodexy sociální práce*. s. 19.

Naopak, je třeba ho chápat jako užitečný průvodce, který poskytuje směrnice a rámec pro etické rozhodování. Klíčové je, že přináší jistou formu orientace v situacích, kdy čas a prostor pro hlubokou reflexi jsou omezené. Přestože sociální pracovníci musí disponovat znalostmi etických teorií a být vyškoleni v procesu etického rozhodování, není rozumné očekávat, že vždy budou schopni provádět rozsáhlou reflexi. Právě zde vstupuje význam etického kodexu, který funguje jako jakýsi kontrolní seznam, pomáhající pracovníkovi zkontrolovat, zda při svém rozhodování neopomíjí důležité aspekty. Je však důležité si uvědomit, že kodex není pevným pravidlem a jeho slepé dodržování by mohlo vést k rigiditě a nepružnosti. Namísto toho by měl být chápán jako nástroj, který pomáhá vyvážit různá hlediska a zohledňovat všechny relevantní faktory. Je to jakýsi rámcový dokument, který by měl podporovat a usnadňovat etické rozhodování, nikoli jej nahrazovat nebo striktně omezovat.⁷¹

3.3. Vzdělání v oboru etiky v kontextu sociální práce

Pro otevření této kapitoly se naskýtá jedinečná situace, uvést myšlenku z článku Význam etických aspektů práce v pomáhajících profesích: až při výkonu profese sociální práce, při které je každodenní praxe spjata s rozhodnutími a volbami v konkrétních situacích pracovníka a klienta dochází k prozření, že „pouhá“ znalost etických přístupů a vědomostí s etikou spojených z průběhu studia není zcela dostačující. Taková znalost totiž není jistotou, že jednání sociálního pracovníka bude mravné. Ovšem znalosti nabyté v průběhu studia mohou být předurčující k tomu, že se nad situacemi zamyslí a případně využije své znalosti z průběhu studia. Pokud bude mít z průběhu vzdělání přijaté morální hodnoty a bude se identifikovat s etickými zásadami sociální práce, je nanejvýše možné že se na základě těchto vědomostí bude rozhodovat, a to nejen v souladu s etickým kodexem sociálních pracovníků, ale i v souladu s vlastním přesvědčením, svědomím a obecnými zásadami sociální práce...“⁷² Jistě můžeme apelovat na to, aby byla v rámci profesní přípravy na pomáhající profese věnována větší pozornost etickým problémům a otázkám, které se této problematiky dotýkají“⁷³Na základě tohoto textu můžeme nahlédnout do nutnosti přípravy budoucích sociálních pracovníků v rámci otázek etického jednání. Proto aby byli jedinci schopni správného jednání, je nutné poznání. A toto poznání lze předat v průběhu studia. Jak uvádí Šrajer: výuka etiky a diskuse o výuce etiky je zásadní pro další vývoj v průběhu vzdělávání tak aby nedocházelo k výuce pouze v rámci učebnic, schémat

⁷¹ Srov. ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. s. 60.

⁷² Srov. ŠKULECOVÁ, A. JANKOVSKÝ, J. *Význam etických aspektů práce v pomáhajících profesích*. *Sociální práce/Sociální práca*. s. 60-61.

⁷³ Tamtéž. s. 61.

a pouze povrchně. Že vzdělávání v etice v sociální práci bude důsledně otevírat samotné podstaty etiky sociální práce.⁷⁴

K průběhu vzdělávání v oboru etiky v sociální práci může být taktéž kladená otázka, jakým ideálním způsobem výuku uchopit tak, aby byla efektivní. Jako hlavní téma této otázky můžeme vnímat, zda etiku soustředit v rámci jasně vyčleněných předmětů, nebo ji rozptýlit skrz celý studijní plán tak, aby pronikala i do předmětů, z jejichž názvu není zcela jednoznačné, že by etiku obsahovaly. Někteří odborníci (Joseph & Conrad 1983, Joseph Reamer & Abramson 1982) se přiklánějí k tomu, aby byla etika v samostatných blocích. K samostatné realizaci výuky, zde se vyskytují různé přístupy. Jedním z nich je například tzv. sebereflexivní deník. V tomto přístupu student reflektuje své postoje a myšlenky v souvislosti s eticky náročnými situacemi. Další možností může být takzvaný model ETHIC, který poskytuje strukturu pro řešení eticky náročných situací. Tento přístup ve výuce cílí na aktivní zapojení studentů do procesu vzdělávání a podporu jejich reflexe a aplikace etických principů do praxe.⁷⁵

Vzdělávání v oboru etiky v sociální práci je stále více klíčovým aspektem pro budoucí praktickou činnost v oboru sociální práce. Důraz na etiku ve vzdělávání budoucích pracovníků je podstatné z důvodu rozvoje jejich schopnosti rozhodovat v souladu s etickými principy. V dnešní době se stále více zdůrazňuje potřeba kvalifikovaných a empatických intervencí v reakci na aktuální sociální výzvy. Výuka může systematickým tréninkem etického rozhodování pomáhat studentům rozvíjet schopnost dobře posuzovat situace a následně volit správné postupy pro řešení. Morální hodnocení lidského chování je navíc často spojeno s možností logického uvažování a schopností ovlivnit průběh událostí. Proto systematická příprava (s příklady z praxe) v řešení etických dilemat představuje cenný nástroj ve výuce pro získání nezbytných dovedností pro sociální práci.⁷⁶ Jako přidanou hodnotu takové přípravy pro praxi můžeme taktéž považovat ukotvení studenta, jeho uvědomění si sama sebe, své hodnoty a morální nastavení, nakonec uchopení sebe sama v roli sociálního pracovníka a samotný smysl a roli oboru sociální práce. Tím vším utváří vzdělavatelé „investici“ do budoucna, do kvalitně poskytovaných sociálních služeb a dalších činností v sociální práci.

Výuka etiky v sociální práci čelí novým výzvám, které vyžadují inovativní přístup. Namísto tradičního zaměření na teoretické aspekty je nutné přejít k praktickým

⁷⁴ Srov. ŠRAJER J. *Etika a požadavek komplexnosti v sociální práci*. Sociální práce/Sociálna práca. s. 86.

⁷⁵ Srov. LEVICKÁ, K. LEVICKÁ, J. *Etické rozhodovanie jako súčasť vysokoškolskej prípravy sociálnych pracovníkov*. In: KAPPL, M. SMUTEK, M. TRUHLÁŘOVÁ, Z. (eds.), *Etika sociální práce*. s. 355-360.

⁷⁶ Srov. *Aktuální trendy sociální práce: (česko-slovenské perspektivy rozvoje) : sborník z mezinárodní vědecké konference*. s.21-22.

tématům, která jsou relevantní pro současnou praxi. Diskuse o etických postojích studentů se stává klíčovým prvkem vzdělávání, neboť umožňuje studentům lépe porozumět a vyjádřit své hodnotové postoje. Vyučující by měli aktivně zapojovat studenty do výuky a podněcovat je k samostatnému myšlení a reflektování situací a sebe samých. Tímto způsobem je možné dosáhnout efektivnějšího a smysluplnějšího vzdělávání v oblasti etiky sociální práce.⁷⁷

Ohledně struktury a obsahu vzdělání u etiky v sociální práci bychom se mohli řídit v této práci zmíněnými: minimální standard ASVSP, akreditačním spisem a Nařízením vlády č.275/2016 Sb. Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství. Z těchto pramenů můžeme vycházet vzhledem k nutnému obsahu vzdělávání budoucích sociálních pracovníků.

3.4. ASVSP minimální standard a etika

Pojetí etiky v minimálním standardu ASVSP je zaměřeno především na rozměr v sociální práci. Zaměřuje se nejen na obecné pojetí etiky, ale i přímo na profesi a aplikace na etické problémy i dilemata hojně se vyskytující v sociální práci. Student má v rámci výuky etiky možnost uchopit vlastní hodnoty, morální nastavení, sebereflexi a reflexi již zmíněných hodnot a obecné morální požadavky profese s jejími hodnotami a požadavky. Dále se obecně zaměřuje i na vlastní morální uchopení studenta, to nejen v osobní rovině, ale i v rovině profesní. Tímto je student schopen dosahovat jistých mravních kompetencí nezbytných k výkonu profese a morálně dobrému životu v osobní rovině. Poté, co student absolvuje tento rámec vzdělání, je schopen reflektovat situace, řešit etické problémy a dilemata za pomoci nabytých vědomostí a zkušeností z výuky v souladu s hodnotami profese.⁷⁸

Cílem vzdělávání v rovině etiky je „vést ke schopnosti reflektovat chování, jednání, postoje, motivy a povahu institučního či strukturálního rámce z hlediska morální kvality.“⁷⁹ Dále je nezbytné, aby byl absolvent, potažmo student schopen rozeznat etické problémy, dilematické situace. Navrhnout jejich řešení, která jsou podložitelná s vhodným kritickým úsudkem a schopností orientace v etických kodexech a legislativních dokumentech v rovině lidskoprávní. K navržení řešení též patří samotná realizace a schopnost reflektivity v průběhu řešení situací a dosahování vytyčených cílů.⁸⁰

Jako konečné kompetence získané v průběhu studia minimální standard ASVSP udává: orientaci v hlavních etických teoriích s dovedností jejich aplikace na konkrétní

⁷⁷ Srov. Tamtéž. s. 23

⁷⁸ Srov. ASVSP. 2011. *Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP* s. 4.

⁷⁹ Tamtéž. s. 4.

⁸⁰ Srov. Tamtéž. s. 4.

etický problém/dilema. Student chápe, co jsou etické problémy a dilemata, jakým způsobem aplikovat etickou reflexi a na čem se zakládá. Při hledání řešení nejrůznějších situací je student/absolvent schopen zodpovědných rozhodnutí a postupů se zřetelem na etická hlediska pro tyto situace a jejich dopady, přičemž nejedná svévolně. Student je též schopen orientace v profesních a legislativních dokumentech, lidskoprávních listinách. Nalézat v nich konkrétní etické přístupy, ty následně využívat v konkrétních situacích v profesním životě. Nakonec je student schopen uchopit a reflektovat vlastní morální a hodnotové nastavení nejen v osobním, ale i profesním životě.⁸¹

Minimální standard nám stanovuje i samotný, nutný obsah pro dosažení již zmíněných dovedností a kompetencí.

„Obsah

- Co je etika (...)
- Vybrané pojmy etiky (...)
- Povaha etických norem a způsoby jejich vzniku a zdůvodnění
- Základní etické teorie a jejich aplikace (...)
- Etika v sociální práci (...)
- Lidská práva jako rozhraní práva a mravnosti: vztahy k zodpovědnostem a povinnostem
- Morální přesvědčení a etické kodexy v kontextu pluralitní a multikulturní společnosti a globálního světa⁸²

Následně je zde i doporučení pro výuku tak, aby byla efektivní a smysluplná, pro studenty co nejlépe využitelná a uchopitelná. Etika by měla navazovat na filosofii (aby byl student schopen orientace v tématu: etika, je vhodné, aby měl již základní informace v tématu: filosofie). Proto aby si student informace a vědomosti osvojil, je doporučena výuka nejen formou přednášek, ale i formou semináře. Seminář dovoluje diskusi, reflexi, předkládání nabytých vědomostí s možností jejich interiorizací, práci ve skupinách s možnou diskusí a různorodými náhledy s upevňováním hodnot atd. Dále je doporučeno i zadávání písemných prací (seminární práce, referáty, ...), to proto, aby se student učil práci s odbornými texty s případnou aplikací na konkrétní případy poznané v praxi.⁸³

⁸¹ Srov. Tamtéž. s. 4.

⁸² Tamtéž. s. 4.

⁸³ Srov. Tamtéž. s. 4.

3.5. Vzdelávání sociálních pracovníků v oboru etiky v sociální práci na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Pro účely této diplomové práce bude rozebrán způsob a přístup k výuce budoucích sociálních pracovníků na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Jak je v této práci zmíněno, každé vzdělávací zařízení se soustředí na různé způsoby výuky a klade důraz na odlišné aspekty v sociální práci. Proto se tato kapitola bude zabývat základním představením samotné Teologické fakulty JU, obsahem studijního programu „Sociální a charitativní práce“, který je na Teologické fakultě JU nabízen v rámci Katedry sociální a charitativní práce. V tomto programu se zaměříme především na předměty zabývající se etikou, nebo etiku zahrnující v rámci výuky.

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se „zaměřuje na oblast teologie a filosofie, dále na oblast sociální práce a výchovy, kde je kladen důraz na křesťanské, etické a sociální hodnoty. Uchazeči o studium mají možnost vybrat si z nabídky bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů, a také z programů celoživotního vzdělávání.“⁸⁴

3.6. Akreditační spis

Aby bylo možné na vysokých školách vzdělávat právoplatně, je nutné, aby vysoká škola získala tzv. akreditaci. K získání musí splnit akreditační požadavky, které jsou určovány a posuzovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Ke splnění akreditace je nutné naplnit několik oblastí požadavků. Při podávání žádosti o akreditaci/reakreditaci je nutné definovat profil absolventa. Profil absolventa by měl alespoň rámcově odpovídat potřebám sociální práce, její praxe a aktuální situaci sociálních služeb, tak i reagovat na existující problémy v otázkách sociální práce. Dalším požadavkem je obsah vzdělávacího programu, který je rozdělen do dvou částí. Povinné předměty, jakými jsou filosofie a etika v sociální práci, teorie a metody sociální práce, sociální politika, úvod do práva teorie a praxe, metody a techniky sociálního výzkumu, práce se specifickou cílovou populací, jazykové kompetence (znalost a vzdělávání v cizím jazyce) a v neposlední řadě praxe sociální práce a supervize. Druhou částí jsou tzv. povinně volitelné předměty. Dalšími požadavky, které akreditační spis upravuje jsou personální požadavky, kde je jasně zadána skladba vyučujících, asistentů atd. se stanovenými požadavky a kompetencemi. Akreditační spis udává nejen předešlé požadavky, taktéž i požadavky k závěrečným pracím studentů, kdy je kombinované studium podrobně vymezeno. Katedra musí nadále zajistit, že výuka klíčových disciplín je prováděna kvalifikovanými učiteli s doktorským titulem a zkušenostmi v oboru. Studenti jsou povinni splnit několik akreditačních požadavků, včetně absolvování státní

⁸⁴ Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. O fakultě

zkoušky a přípravy závěrečné práce. Kromě toho musí být obor prezentován na webových stránkách včetně požadovaných informací k oboru, studentům a vyučujícím. Taktéž je požadována sebe-evaluace, kurzy celoživotního vzdělávání, a alespoň část vyučujících je povinna každé 3 roky podat žádost o více výzkumných grantů.⁸⁵ Toto jsou stručně shrnuty požadavky na vysoké školy, které chtějí akreditovat obory sociální práce.

Jak budeme moct v dalších kapitolách všimnout mnoho částí a požadavků je shodných s požadavky ASVSP a jejího minimálního standardu, ve kterém jsou naproti požadavkům akreditace MŠMT více do hloubky uvedené požadavky k teoretickým obsahům programu.

Stejně jako minimální standard ASVSP je i akreditační spis určitý krok k zajišťování kvality ve vzdělávání sociálních pracovníků. Ten zadává jisté požadavky, bez kterých není možné studium akreditovat, tedy v případě že by obor akreditaci nezískal, absolvent by nezískal vysokoškolský titul a nebyl by oprávněný k výkonu profese.

3.7. O Katedře sociální a charitativní práce

Ústředním posláním Katedry sociální a charitativní práce je poskytovat odborné a vědecké vzdělání v oblastech Sociální a charitativní práce v bakalářském programu, Etika v sociální práci v navazujícím magisterském programu a Charitativní práce v doktorandském studiu. Kromě toho katedra spolupracuje na vědeckém a pedagogickém zajištění dalších oborů, zejména v oblastech pastorální teologie, etiky a základů psychologie a sociální práce pro různé obory na fakultě.

Členové katedry se v oblasti etiky zaměřují především na teologickou a sociální etiku, zkoumají specifické etické otázky v kontextu současných společenských výzev. V oblasti praktické teologie se věnují diakonické pastoraci, pastoračním metodám a dějinám praktické teologie. Sociální a charitativní práce pak zahrnuje zkoumání vztahu mezi sociální prací a praktickou teologií, definici charitativní práce, sociální práci s menšinami a kvalitu sociální práce.

Katedra staví svůj výukový program na zásadách lidské důstojnosti a práv, nikoli na aktuálních sociálně-politických směrech. Ve své pedagogické činnosti zdůrazňuje odbornost a lidskost jako klíčová kritéria kvality sociální práce. Bakalářský

⁸⁵ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Kritéria posuzování žádostí o re/akreditaci („akreditační požadavky“) bakalářských a magisterských oborů studia sociální práce

obor Sociální a charitativní práce je navíc asociován s Asociací vzdělavatelů v sociální práci.⁸⁶

3.8. Sociální a charitativní práce

Abychom mohli dále nahlédnout na obsah a způsob výuky budoucích sociálních na Teologické fakultě JU, je nezbytné nahlédnout na samotný program a jeho uchopení vzhledem k obsahu studia a budoucího využití v praxi.

Cílem programu Sociální a charitativní práce je připravit absolventy na výkon profese sociálního pracovníka, který je regulován podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách. Absolventi budou schopni vykonávat profesní praxi na různých pozicích u poskytovatelů sociálních služeb, to jak ve státní správě, tak i samosprávě. Díky volitelným odborným seminářům budou absolventi připraveni na práci v různých oblastech, jako je například práce s rodinou, práce se seniory, nebo hospicová péče. Případně obecně vzato v oblasti sociálního vyloučení. Absolventi tohoto bakalářského programu budou též kvalifikováni k možnosti studia v magisterském programu č. 24 Sociální práce.⁸⁷

Abychom mohli lépe nahlédnout do obsahu programu, nahlédneme do povinných a volitelných předmětů bakalářského programu Sociální a charitativní práce v prezenční formě, kdy je program absolvován v českém jazyce.

Předměty bloku 1. ročníků programu Sociální a charitativní práce, povinné předměty:

Tabulka 1: předměty bloku⁸⁸

Zkratka	Varianta	Název	Kredity	Zakončení	Rozsah hodin	Dop. ročník	Dop. semestr	Význam předmětu	Poř.	Garanti
KFI/NFILE	2023	Filosofická etika	4	Zk+	1+0+1	1	ZS	Běžný předmět	1	Machula T.
KFI/NÚF	2023	Úvod do filosofického myšlení	2	Zp	2+0+0	1	ZS	Běžný předmět	1	Šimek V.
KCHP/PZAN	2023	Problematika zdraví a nemoci	2	Zp	0+2+0	1	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Machulová H.
KCHP/SOCI	2023	Sociologie	4	Zk	2+0+0	1	ZS	Předmět profilujícího	1	Bártová Z.

⁸⁶ Srov. Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. O katedře.

⁸⁷ Srov. Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Sociální a charitativní práce

⁸⁸ Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinné předměty 1. ročník.

								základu studijního programu		
KCHP/TVSO	2023	Teoretická východiska soc. práce 1 (16)	5	Zk	0+2+0	1	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Zvánovcová V.
KCHP/ZTSP	2023	Základy teologie pro sociální práci	2	Zp	2+0+0	1	ZS	Běžný předmět	1	Šimr K.
KPD/POO	2023	Psychologie obecná a osobnosti	5	Zk	2+1+0	1	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Nota J.
KTEO/BI	2023	Bible	3	Zp	0+0+2	1	ZS	Běžný předmět	1	Pavelčík J.
KTEO/METS	2023	Metodický seminář	2	Zp	0+2+0	1	ZS	Běžný předmět	1	Pavelčík J.
OPR/CHEX	2023	Exkurze	3	Zp	0+0+4	1	ZS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.
KCHP/MESV	2023	Metody a techniky sociálního výzkumu	4	Zp	1+1+0	1	LS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Bártová Z.
KCHP/TVSP2	2023	Teoretická východiska sociální práce 2	6	Zk+	2+2+0	1	LS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Opatrný M.
KPD/PSAV	2023	Psychologie sociální a vývojová	5	Zk	2+1+0	1	LS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Nota J.
KTEO/DCP	2023	Dějiny charitativní práce (2016)	4	Zp	2+0+0	1	LS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Svoboda R.
KTEO/NTA	2023	Teologická antropologie	4	Zk	2+0+0	1	LS	Běžný předmět	1	Kolářová L.
OJA/JZKA	2023	Vstupní jazyková zkouška - Angličtina	2	Zk	0+0+0	1	LS	Běžný předmět	1	Novotný M.
OPR/CHKP	2023	Krátkodobá praxe	3	Zp	0+50S+4	1	LS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.

Povinné předměty pro 2. ročník programu Sociální a charitativní práce:

Tabulka 2: předměty bloku⁸⁹

Zkratka	Varianta	Název	Kredity	Zakončení	Rozsah hodin	Dop. ročník	Dop. semestr	Význam předmětu	Poř.	Garanti
KCHP/CHP	2023	Charitativní práce	3	Zk	0+2+0	2	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Šimr K.
KCHP/LID	2023	Lidská důstojnost	3	Zp	1+0+1	2	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Šrajer J.
KCHP/METS2	2023	Metodický seminář 2	1	Zp	0S+0+2S	2	ZS	Běžný předmět	1	Machulová H.
KCHP/PSP	2023	Případová sociální práce	4	Zp	0+3+0	2	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Zvánovcová V.
KCHP/PSPT	2023	Psychopatologie	4	Zp	2+0+0	2	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Diallo K.
KCHP/SOCP	2023	Sociální patologie	4	Zp	0+2+0	2	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Urban D.
KCHP/SPSI	2023	Sociální politika a sociální instituce	4	Zk	2+0+0	2	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Šetek J.
OJA/ANJ1	2023	Anglický jazyk 1	4	Zp	0+2+0	2	ZS	Běžný předmět	1	Novotný M.
OPR/PPSPS	2023	Praxe případové soc. práce a supervize	4	Zp	0+10S+4	2	ZS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.

⁸⁹ Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinné předměty 2. ročník.

KCHP/SPRM	2023	Sociální práce s menšinami	4	Zp	0+2+0	2	LS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Urban D.
KCHP/SPSR	2023	Sociální práce s rodinou	4	Zp	0+3+0	2	LS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Machulová H.
KCHP/SPSS	2023	Sociální práce se skupinou	4	Zp	0+3+0	2	LS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Šimr K.
KPD/AST	2023	Asistivní technologie	4	Zp	0S+0S+12S	2	LS	Běžný předmět	1	Suchomelová V.
KTEO/PSOP	2023	Právo pro sociální práci	4	Zk	2+0+0	2	LS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Příbyl S.
OJA/ANI2	2023	Anglický jazyk 2	6	Zk	0+2+0	2	LS	Běžný předmět	1	Novotný M.
OPR/PSPSR	2023	Praxe SP s rodinou a skupinou	4	Zp	0+10S+4	2	LS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.

Povinné předměty pro 3.ročník bakalářského programu Sociální a charitativní práce:

Tabulka 3: předměty bloku⁹⁰

Zkratka	Varianta	Název	Kredity	Zakončení	Rozsah hodin	Dop. ročník	Dop. semestr	Význam předmětu	Poř.	Garanti
KCHP/ESP	2023	Etika v sociální práci	4	Zk	0+0+0	3	ZS	Předmět profilujícího základu studijního programu	1	Machulová H.
KCHP/KOMP	2023	Komunitní práce	4	Zp	2+0+0	3	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Opatrný M.

⁹⁰ Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinné předměty 3. ročník.

KCHP/METS3	2023	Metodický seminář 3	1	Zp	0S+0+3S	3	ZS	Běžný předmět	1	Machulová H.
KCHP/NSE1	2023	Sociální etika 1	4	Zk	2+0+0	3	ZS	Základní teoretický předmět profilujícího základu studijního programu	1	Lacca E.
KCHP/ZTMSP	2023	Závěrečná zkouška z TaM SP	4	Zk	0+0+0	3	ZS	Běžný předmět	1	Machulová H.
OPR/CHVP	2023	Volitelná praxe	4	Zp	0+10S+2	3	ZS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.
KCHP/METS4	2023	Metodický seminář 4	1	Zp	0S+0S+3S	3	LS	Běžný předmět	1	Machulová H.
KCHP/SQSS	2023	Sociální služby a SQSS (2016)	3	Zp	0+2+0	3	LS	Běžný předmět	1	Urban D.
KCHP/SZZCH	2023	SZZ: Charitativní a sociální práce	0	Szv	0+0+0	3	LS	Běžný předmět	1	Opatrný M.
KTEO/BABVN	2023	Seminář k bakalářské práci	10	Zp	0+0+0	3	LS	Běžný předmět	1	Weis M.
KTEO/OBHB	2023	Obhajoba bakalářské práce	0	Ozp	0+0+0	3	LS	Běžný předmět	1	Weis M.

Povinně volitelný blok 1.:

Tabulka 4: předměty bloku⁹¹

Zkratka	Varianta	Název	Kredity	Zakončení	Rozsah hodin	Dop. ročník	Dop. semestr	Význam předmětu	Poř.	Garanti
KCHP/SPHO	2023	Sociální práce v kontextu hospicové péče	10	Zp	0+0+5	3	ZS	Běžný předmět	1	Machulová H.
KCHP/SPVY	2023	Sociální práce a sociální vyloučení	10	Zp	0+0+5	3	ZS	Běžný předmět	1	Bártová Z.
KCHP/SPRO	2023	Sociální práce v kontextu podpory rodiny	10	Zp	0S+0S+50S	3	LS	Běžný předmět	1	Zvánovcová V.
KCHP/SPSE	2023	Sociální práce se seniory	10	Zp	0+0+5	3	LS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.

⁹¹ Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinně volitelný blok I.

Povinně volitelný blok 2.:

Tabulka 5: předměty bloku⁹²

Zkratka	Varianta	Název	Kredity	Zakončení	Rozsah hodin	Dop. ročník	Dop. semestr	Význam předmětu	Poř.	Garanti
KCHP/TEKS	2023	Teologicko-etická kritéria v soc. práci	4	Zp	2+0+0	2	ZS	Běžný předmět	1	Šrajer J.
KFI/AESP	2023	Aplikovaná etika pro SP	4	Zk	0+0+2	3	LS	Běžný předmět	1	Sirovátka J.
KFI/ITS2	2023	Intenzivní teologický seminář 2	4	Zp	0S+0S+8S	3	LS	Běžný předmět	1	Vokoun J.
OPR/DPX	2023	Dobrovolná práce v sociální oblasti	4	Zp	0+60S+2	3	LS	Běžný předmět	1	Ehrlichová M.

Obsah programu Sociální a charitativní práce pro prezenční studium jsme zde uvedli z toho důvodu, abychom byli schopni reflektovat jeho samotnou skladbu a zároveň nahlédnout na obsah etiky skrz jednotlivé předměty. Při pohledu na rozložení předmětů můžeme zaznamenat jednoznačně etické předměty už z jejich názvu. Ovšem u některých předmětů je etika v sociální práci znatelná až v průběhu výuky.

Přehled garantů předmětů můžeme vidět v tabulkách, u mnohých předmětů jsou právě garanti vyučujícími, to ovšem neplatí vždy

U veškerých výše zmíněných předmětů není z názvu zcela vyplývající přesah do oblasti etiky, ovšem veškeré výše zmíněné předměty formují morální kompas studenta sociální práce a mají do oblasti etiky přesah. Je tomu tak například při praxích, kdy má student možnost reflektovat situace které se v průběhu praxí dějí, jak v průběhu praxe, tak následně při supervizním sezení s garantkou předmětu a vyučující Mgr. Ehrlichovou. Stejný přesah do etiky má například předmět: případová sociální práce, odkud si student odnáší nutný náhled do situací a etickou reflexi z kazuistik, které jsou v průběhu studia předmětu rozebírány. Pokud bychom si mohli dovolit mírně odbočující poznámku: pro studium je naprosto zásadní obsah výuky, ovšem i samotná forma vyučování je v zásadě podstatnou součástí studia. Jak vyplývá z psychologie učení, podstatnými prvky učení jsou: subjekt, objekt, činnost, prostředky, podmínky, z čehož nakonec vyplynou výsledky.⁹³

⁹² Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinně volitelný blok II.

⁹³ Srov. PRŮCHA, Jan. *Psychologie učení: teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. s. 22-23.

4. Naplnění minimálního standardu ASVSP v rámci etiky

4.1. Metodika a cíle práce

Pro tuto práci je hlavním cílem zodpovězení otázky, zda je na vybrané vysoké škole, která je členem ASVSP naplňován Minimální standard ASVSP v oblasti: etika, přesněji rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. Vedlejšími výsledky jsou odpovědi, které dokreslují jednotlivé kapitoly práce z hlediska subjektivních dojmů a prožitků informantů. Tedy teoretická část vycházející z analýzy odborných textů je dokreslena výpověďmi se subjektivními zkušenostmi.

Samotná metodika je provedena formou kvalitativního výzkumu. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz analyzuje různé typy textu, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁹⁴ Kvalitativní výzkum byl vybrán, jelikož nám dovoluje zkoumat v přirozených podmínkách tak, abychom byli schopni porozumět a následně vytvořit co možná nejuplněnější obraz zkoumaného fenoménu.⁹⁵ Pro tento kvalitativní výzkum byl zvolen přístup: tematická analýza. Tento přístup byl zvážen jako vhodný, jelikož se využívá pro napříč typy věd (sociální, behaviorální i aplikované).⁹⁶ „Tematická analýza je proces identifikace datových vzorců, datových konfigurací a témat v kvalitativních datech. Její hlavní výhodou ... je pružnost. Tato procedura patří mezi postupy, které nejsou vázány na nějakou teorii nebo typ epistemologie.“⁹⁷ Tento přístup byl vybrán i z důvodu, že je vhodný pro „získání odpovědí na výzkumné otázky o lidských zkušenostech a jejich názorech... pro výzkumné otázky se vztahem k porozumění a reprezentaci...“

Pro tuto práci byl zvolen konkrétně přístup: studium organizací a institucí. To z toho důvodu, že je vhodný pro zkoumání škol s okolnostmi, jakými jsou např. kultura, uskutečnění programů atd. Cíle tohoto konkrétního přístupu mohou být nejrůznější, od evaluace až po zkoumání procesů apod.⁹⁸

Jako technika pro získávání dat byl zvolen rozhovor, konkrétně polostrukturovaný. Před samotnou realizací rozhovorů byly připraveny otázky, které byly v rozhovorech vždy využity. V průběhu realizací rozhovorů byly tyto předem připravené otázky doplněny otázkami dalšími, doplňujícími. To z důvodu vzájemného

⁹⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 48.

⁹⁵ Srov. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. s. 62.

⁹⁶ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 264.

⁹⁷ Tamtéž. s. 264.

⁹⁸ Tamtéž. s. 264-265.

pochopení, případného ověření porozumění tak, aby nedocházelo ke zbytečnému zkreslení výpovědních hodnot.

Data ke zpracování tematické analýzy byla získána, jak již bylo zmíněno, prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a interpretace textových dokumentů.

Informanti byli informováni o rozhovoru, o tématu rozhovoru, možné délce trvání rozhovoru v rozsahu 25-50 minut. Dále byla informantům předána informace o jejich anonymizaci. Informanti byli taktéž poučeni o nahrávání rozhovorů za účelem přepisu. S informanty byla ujednána dohoda o využití informací za účelem diplomové práce tak, aby nebyl nikdo poškozen.

4.2. Průběh výzkumu

Před zahájením praktického sběru dat byla nezbytná znalost teoretických základů. Prvním krokem byla důkladná studie problematiky vzdělávání studentů oboru sociální práce s důrazem na vzdělávání v etice v sociální práci. Taktéž byl nastudován minimální standard ASVSP se zaměřením na etiku. Po získání potřebné teoretické znalosti byla vytvořena struktura připravovaných rozhovorů. Pro samotný sběr dat prostřednictvím rozhovorů byly použity předem sestavené otázky, které byly pokládány informantům v průběhu rozhovorů. Tato metodologie umožnila systematické získávání relevantních informací související s problematikou výuky etiky v sociální práci a ke zjištění hlavního cíle výzkumu a diplomové práce samotné.

Rozhovory s informanty probíhaly v průběhu února a března roku 2024. Informanti byli osloveni osobně, nebo prostřednictvím e-mailu. Po domluvě s informanty docházelo buďto k osobnímu setkání, nebo setkání v online prostředí (prostřednictvím platformy, která umožňuje online videohovory). Informantům byly vždy nabídnuty obě možnosti s tím, že informant mohl vybrat dle svých preferencí, tak aby se cítil příjemně a rozhovor mohl probíhat v prostředí kde se informant může uvolnit. Informant byl vždy předem informován o rozmezí časové náročnosti pro rozhovor, tedy rozmezí od 30 do 50 minut. Tento odhad byl naplňován. To především dle časových možností informantů, jejich otevřenosti a sdílnosti.

Rozhovory byly vždy nahrávány na nahrávací zařízení, s čímž byl informant předem obeznámen. Tedy před samotným počátkem rozhovoru bylo zapnuté nahrávací zařízení, informantovi byly položeny dotazy ohledně toho, zda může být rozhovor nahráván a data z rozhovoru následně využity pro účely diplomové práce. Každý informant mohl vznést nesouhlas. V takovém případě by k rozhovoru nedošlo. Dále byli informanti obeznámeni s anonymizací rozhovorů. Z důvodu anonymity se rozhovorů vždy účastnily pouze informant a tazatelka. Při rozhovorech byl kladen důraz na anonymitu a bezpečí informantů, oprostění se od vlastní předpojatosti,

vlastních názorů. Dále bylo dbáno na nezávislosti a důvěryhodnosti. To z důvodu, aby informanti nebyli ovlivňováni ze strany tazatelky a nedocházelo ke zkreslování výpovědí.

Nahrávky rozhovorů byly následně přepsány do osobního počítače. Získaná data byla následně zpracovávána a vyhodnocována. Přepisy a nahrávky rozhovorů byly uloženy v archivu autorky.

4.3. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu pro tuto práci je zjištění, zda vybraná vysoká škola naplňuje Minimální vzdělávací standard ASVSP v tématu: etika, přesněji rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi.

Výzkumné otázky:

Abychom dosáhli výše formulovaného cíle, stanovujeme několik otázek, díky kterým dosáhneme odpovědi na hlavní otázku:

Naplňuje Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Minimální standard Asociace vzdělavatelů v sociální práci v tématu: etika?

Dále výzkumnými otázkami získáme odpověď pro dílčí cíl:

Jak hodnotí z hlediska své profesní zkušenosti v sociální práci absolventi SChP na TF JU výuku etiky?

- Informace o informantovi
 - Pohlaví informantů
 - Dotaz na obor, který studovali/studují, a jejich konečné vzdělání
 - Otázky, zda se momentálně věnují praxi sociální práce (délka praxe, cílová skupina)
- Studium etiky
 - Zda se v průběhu jejich studia setkali s předměty, které se týkaly etiky (jaké předměty)
 - Jak vypadala výuka těchto předmětů (formát, obsah, přístup vyučujících, zakončení předmětů).
 - Jakým způsobem byla naplněna jejich očekávání ohledně výuky etických předmětů.
 - Co je v rámci této výuky zaujalo a co naopak ne
 - Jak hodnotí přínosnost těchto předmětů

- Použití etických poznatků
 - Zda znají a používají etické přístupy ve své praxi sociální práce, nebo ve svém životě
 - Zda si přenesli znalosti z přednášek do svého života či praxe v sociální práci a jaké dopady tento přínos měl
 - Byly poznatky dostačující pro otázky jejich praxe
- Hodnoty v sociální práci
 - Jaké hodnoty jsou podle jejich názoru důležité v sociální práci
 - Jak vnímají hodnoty v rámci svého působení v oboru
- Asociace vzdělavatelů v sociální práci
 - Zda znají asociaci vzdělavatelů v sociální práci.
 - Pokud ano, jaké jsou jejich zkušenosti nebo povědomí o této asociaci
- Závěrečné otázky
 - Zda by měli nějaké návrhy na vylepšení výuky etických předmětů na jejich absolvované vysoké škole
 - Dotaz na další připomínky nebo poznámky, které by chtěli sdělit ohledně etické výuky v sociální práci
 - Zpětná vazba k rozhovoru, doplňující informace

4.4. Výzkumný soubor

Pro výzkumný soubor byli pečlivě zvoleni informanti, kteří splňují podmínky pro výkon profese sociální pracovník s profesní způsobilostí k výkonu sociální práce, to dle zákona o sociálních službách, zákon č.108/2006 Sb. Výzkumný soubor byl nadále volen tak, aby informanti absolvovali stejnou vzdělávací instituci/vysokou školu. To z toho důvodu, abychom získali více výpovědí vůči jedné vzdělávací instituci a získali tak vhodný náhled do procesu vzdělávání na vybrané vysoké škole (která spolupracuje ASVSP). K výzkumnému souboru je zapotřebí pracovat s náhledem na individualitu informantů, tedy osobitý přístup ke studiu a vlastnímu hodnotovému systému.

Tabulka 6 Složení výzkumného souboru⁹⁹

Informant	pohlaví	studium	Zakončení studia	zaměstnání	Cílová skupina	Praxe v oboru
SP 1	žena	TF JU SChP	2021	Sociální pracovník	Osoby se zdravotním postižením	2,5 let
SP 2	žena	TF JU SChP	2021	Sociální pracovník	Rodiny	2 roky

⁹⁹ Srov. Vlastní výzkum

SP 3	žena	TF JU SChP	2021	Sociální pracovník	Senioři	3 roky
SP 4	žena	TF JU SChP	2021	Vedoucí dětské skupiny	X	X
SP 5	muž	TF JU SChP	2021	Sociální pracovník	Osoby předlužené, osoby v krizi	1,5 roku
SP 6	žena	TF JU SChP	2021	Pracovník sociálních služeb volnočasových aktivit	X	X
SP 7	muž	TF JU SChP	2022	Sociální pracovník	Osoby ohrožené domácím násilím	3 měsíce

4.5. Výsledky výzkumu

1. Setkal(a) jste se v průběhu jejich studia setkali s předměty, které se týkaly etiky?

Na otázku ohledně předmětů týkajících se etiky odpověděli informanti shodně. Všichni respondenti se v průběhu studia setkali s předměty, které se týkaly etiky. Ať už byly zaměřené přímo na etiku, nebo téma etiky obsahovaly, ač předmět nebyl přímo na etiku zaměřen.

2. Jak vypadala výuka předmětů, které se týkaly etiky (v sociální práci). (Formát, obsah, přístup vyučujících, zakončení předmětů)?

Všichni informanti shodně vypověděli, že výuka probíhala ve formě přednášek, občasné diskuse nad tématy, případným studiem předložených textů. Stejně tak se všichni informanti shodli v oblasti zakončování předmětů, které byly zakončeny formou: ústní zkoušky, písemného testu, případně seminární práce. Dále se informanti shodli na názoru, že vyučující jsou odborníci a vystupují velice profesionálně.

Dále se informanti (SP 1, SP 3, SP 4) shodli, že u některých předmětů z počátku nechápali, z jakého důvodu by se měli předmět učit, co by jim měl přinést a jak by ho mohli nadále využívat ve studiu, případně v budoucí praxi. Tyto předměty zaznamenali především v prvních 2 semestrech.

Většina informantů (SP 1, SP 4, SP 5, SP 6, SP 7) zastává názor, že během výuky se mohli účastnit diskusí, které občasně probíhaly a sdílet názor jak s ostatními studujícími, tak s vyučujícími. Tyto diskuse informanti hodnotili jako velice přínosné, jelikož mohli poznat různorodé názory, výuka se jimi stávala více interaktivní, více podněcovala k zamyšlení a interiorizaci informací.

Informanti (SP 1, SP 2) shodně vypověděli, že pro ně v průběhu studia byly nejpřínosnější ústní zkoušky, to v případě že probíhaly spíše ve formě dialogu (než ve formě zkoušení tzv. u tabule). To protože mohli rozvíjet své myšlenky, zkoušejícímu vysvětlit svůj proud myšlenek a ověřit si, zda si teoretické znalosti zvnitřnili správně. Při takovém zkoušení měli informanti údajně prostor k sebereflexi a případnému přehodnocení některých názorů, které mohli mít zkreslené nesprávným uchopením informací. Pro informanty byla zpětná vazba od zkoušejících zásadní pro další práci s vědomostmi.

Dále u všech informantů došlo ke shodě v názoru na zakončování předmětů v kombinaci písemného testu a ústní zkoušky. Všichni uvedli, že tímto zakončením byli motivováni naučit se nutné pojmy a teoretické informace, na kterých mohli v dalším průběhu studia stavět dál.

SP 1 zastává názor, že obsah předmětů byl pro informantku dle jejích slov zajímavý.

Nejvíce byla informantka zaujata panem profesorem Machulou, „*No, mně hodně oslovil pan profesor Machula. Jeho přístup se mi líbil, chtěl abychom tomu rozuměli a vysvětlovali si to.*“ Stejně tak s panem docentem Sirovátkou. „*A to byl fakt člověk, ktorej uměl zaujmout a nadchnout*“ Informantka zdůrazňovala jejich způsob výkladu, kdy teoretické informace vyučující popisovali na událostech ze života, čímž mohla teorii lépe uchopit a dále s ní pracovat. Dále byla pozitivně oceněna výuka doktorandy. „*Bylo oživující, když nám přednášeli doktorandi, protože zároveň už pracovali. Věděli, co dělají, co říkají a bylo snazší od nich brát.*“ Informantka dále uvedla, že v průběhu studia byly předměty, které probíhaly především formou přednášek, z takových předmětů si zpětně příliš nevybavuje. Pouze vzpomíná, že u těchto předmětů pro ni bylo náročné připravit se na zkoušky, jelikož občas neporozuměla tématu a následně pro ni bylo nutné učit se „nazpaměť“, načeš tento fakt komentuje jako nepřínosný způsob výuky. To z důvodu, že poté látku zapomene, nebo s vědomostmi neumí pracovat. Informantka dále upozornila na to, že někteří vyučující s dobou strávenou vyučováním zapomínají na to, že studenti se s informacemi mohou setkávat prvně. „*Ztrácela jsem se ve věcech, kterým já jako nerozumím. Protože nejsou prakticky vysvětlené, jo, myslím že hodně z vyučujících už zapomíná, jaký to je, ty věci nevědět. Protože učí furt dokola a už to mají najetý. Už si říkají, no, když to řeknu takhle, tak to musí pochopit všichni. Ale to vlastně člověk, ktorej to v životě neslyšel, tak je to pro něj úplně něco jiného a vůbec to tak nemusí jako zaujmout.*“ Informantka zmínila, že je jí jasné, že tento nadhled člověk přirozeně ztrácí.

Dalším, dle informantky přínosným způsobem zakončení předmětu je možnost seminární práce. „*Ta seminárka, že jo, může být prospěšná v tom,*

že si člověk něco načte. Víš, že se nad tím může zamyslet, že má ten čas ze sebe něco fakt jako dostat, kvalitního.“ Jako nevyhovující pro tuto informantku bylo zakončení předmětu písemnou formou. *„A je fakt, že ty písemné testy jsou za mě nevyhovující. Protože tam člověk, jako nerozvine tu myšlenku“*

SP 2 uvedla. *„No jako že bych si úplně vzpomněla, jaký ty hodiny byly. Asi nic moc záživného. U té etiky jsme si jako ze začátku neřekla, že by se mi to v něčem mohlo hodit.“* Dále se informantka vyjádřila k zakončování předmětů. *„No, pro mě osobně jsou lepší testy, protože já jsem student, kterej se učí všechno nazpaměť. Ale zase třeba s panem docentem Šrajerem, s tím je to fajn. Když jsem neporozuměla otázce, uměl hezky navést. To se u testu nestane.“*

SP 3 sdělila, že si neuvědomuje, že by byla nějak aktivně zahrnována do interakcí s vyučujícími. *„Že by byla nějaká aktivní činnost s náma jako se studentama, že by tam byla nějaká pořádná interakce mezi námi a vyučujícím, to si úplně nevybavuji.“* Dále informantka uvedla, že zaznamenala otázky ohledně etiky nejen v konkrétních předmětech, které byly na etiku zaměřené, ale skrz většinu studia. *„Já myslím, že tam celou dobu snaha ty obory propojovat, že mám pocit, že nikdy jsme nešli cíleně po etice jenom v nějakým tom předmětu.“* Dále informantka sděluje, že si z bakalářského studia odnáší základní přehled, na kterém dále stavěla samostudiem. *„Třeba co vím, jakože mi přišlo fajn, že jsem si použítela na Youtubu viděa pana docenta Sirovátky.“* Dále dodala. *„Šlo o samostudium, učitel nějakým způsobem natůknul, mohl říct nějaký zajímavý impuls a ten nás potom mohl dostat k tomu, že jsme si teda tu danou knížku otevřeli.“* Informantka také zmínila, že jí nejvíce zaujal přístup pana docenta Sirovátky vzhledem k jeho dovednosti předávání informací, snaze přiblížit studentům informace co nejlépe a následně i zakončení předmětu. Informantka měla celkový dojem, že pan docent Sirovátka jedná se studenty na rovné úrovni, bere ohledy na to, že studenti nemusí mít předporozumění, je otevřen diskusi a nabízí studentům nadšení a vhléd. *„Já bych řekla, že nejvíc mě zaujal pan docent Sirovátka tím, že vždycky dal toho jasněho autora. Popsal jeho život, to v jakém období, v jakých souvislostech on psal, na základě koho a na koho reagoval, že ty autoři na sebe navazjou. Tak to bylo podstatný. Líbila se mi i zkouška, kdy říkal. Mluvte o tom, co vás zasáhlo, co vám zůstalo a zarezonovalo. O tom se budeme bavit. Ten přístup, pojďme se bavit jako rovnocenný partneři formou dialogu o tom, čemu rozumíte.“* Dále informantku oslovil pan docent Šrajer.

SP 4 byla nejvíce zaujata panem profesorem Machulou, to jak formou jeho přednášek s možností diskuse, tak i formou zakončení předmětu (písemný test s následovnou ústní zkouškou, kdy měl student prostor pro případné řešení nejasností, případných chyb). *„No že jsi prostě jen trojku a nevíš proč, ale prostě jsme rovnou*

dostali vysvětlení, kde bylo co špatně a správně.“ Následovně dle výpovědi informantky byly předměty vedeny spíše formou přednášek, bez přílišného zapojování studentů do výuky. Dále informantka sdělila, že některé předměty pro ni byly „nutným zlem“, jelikož se musela učit informace z paměti, jelikož jí některé věci nedávaly smysl a nebyla schopna si je osvojit. *„No, když jsme se moc nechytli v prvéku, jako proč a co. Pak to bylo takový nutný zlo pro hodně lidí a vlastně jsme nechápali, proč bysme se to měli učit.“*

SP 5 okomentoval studium velice pozitivně. Informant taktéž pozitivně okomentoval zakončování předmětů, které mu přišlo adekvátní. Veliký důraz dal na způsob, jakým vyučoval pan docent Šrajec, pan docent Sirovátka a pan profesor Machula, jejichž způsob výuky byly pro informanta nejlepší (nejen ve smyslu formátu vyučování a obsahu výuky, ale taktéž byl poté motivován k samostudiu), ovšem dle slov informanta byli všichni výborní. Celý formát a obsah studia informanta motivovaly a studium pro něj bylo dobře nastavené. *„Tak mě to vlastně opravdu bavilo. Bavila mě v tu dobu lidská důstojnost, ta byla docela dobrá, rozhodně mě to bavilo. Tak nejvíc mě bavila čistě filosofie a etika, i když většina byla asi spokojenější, když se to dokreslovalo praxí. Ti neměli tak rádi etiku.“* Následně dodal *„Vlastně tím přístupem, k nám se vyučující chovali skvěle a vycházeli nám vstříc, a to jako fakt hodně oceňuju. Všichni byli fakt super za mě.“* Jediný negativní náhled zmínil informant t ve smyslu, že u některých předmětů byl z jeho pohledu zbytečně velký důraz na křesťanství. Informant uvedl, že vzhledem k teologické fakultě předpokládal takový obsah, ovšem více doplněn i jinými, dalšími náhledy. *„Se sociální etikou jsem měl problém na bakaláři. Podle mě to nebyla sociální etika, ale sociální učení církve.“*

Z pohledu SP 6 ústní zkoušky mohou vypovědět nejvíce o znalostech. *„Pro mě bylo lepší to ústní, protože to člověk může víc rozvinout, vyučující můžou trošku pomoci, co vlastně přesně chtějí, prostě z té otázky to nemusí bejt úplně hnedka na poprvé znát. Ta ústní zkouška toho asi vypoví nejvíc.“* Dále informantka zmínila, stejně jako předešlí účastníci výzkumu, že velice dobrý formát přednášek vedl pan docent Sirovátka a pan profesor Machula, to z toho důvodu, že přednášky měly prostor pro diskuse, zároveň byly přednášky variabilní a vyučující byli ochotni přibližovat daná témata na situacích ze života. *„Myslím si, že to umí dobře podat, takovej lidskej jakoby přístup.“* Stejně tak se informantka vyjádřila k přednáškám paní magistry Emrové, která teorii dokreslovala kazuistikami z praxe, což na informantku působilo velice zajímavě a byla následně schopna lépe uchopit, proč je dobré mít dobrý teoretický základ. *„S paní magistrou Emrovou jsme probírali tu praxi v sociální práci, a to bylo jako fakt zajímavý.“*

SP 7 okomentoval první ročník. *„Spíš je to jako nucený silou než touhou po pochopení nějaký komplexnosti toho, co vlastně jako etika je. Byla to taková spíš nalejvárna z mého pohledu.“* Ovšem dodal, že je nutné základní vědomosti získat touto formou, aby byl student schopný na těchto získaných vědomostech dále stavět. *„Když se to jako pak člověk naučí, teprve může vidět proč to tak je, až potom to člověk pojmenuje, pochopí. Tak teprve pak s tím může začít pracovat“* Informant také dodal, že hodiny, které obsahovaly kazuistiky pro něj byly přínosné, vzhledem k tomu, že si mohl lépe představit realitu sociální práce a nároky na etiku v sociální práci. *„Tak paní magistra Emrová hodně mluvila o praxi a zkušenostech. Takže si pod tím člověk mohl něco představit. Jo, jak to vypadá v praxi.“*

3. Jakým způsobem byla naplněna Vaše očekávání ohledně výuky etických předmětů?

Většina informantů (SP 1, SP 4, SP 5, SP 6) uvedla, že od studia etiky žádná očekávání neměla.

SP 2 řekla. *„Myslela jsem si, že si to víc budem ukazovat na nějakých modelových příkladech. Takhle jsme teda spíš hlavně probírali tu teorii, která je pro mě nezáživná. Takže spíš se teda očekávání nenaplnilo“*

SP 3 byla bez očekávání, nakonec byla studiem příjemně překvapena.

SP 5 s nástupem do studia údajně očekávání neměl, každopádně si ze studia odnesl nadšení.

SP 7 sdělil, že očekával hlubší ponoření do tématu etiky obecně, že očekával hlubší vhled. Více interpretací a diskusí nad autory a jejich texty. Očekával, že bude více textů k samostudiu, které se budou následně rozebírat v hodinách. *„Že mě to jako zanoří do té etiky a budu si v tom pročitat. A dostanu třeba nějaký jako texty, který budu moct interpretovat a zamýšlet se nad tím.“*

4. Co Vás v rámci této výuky zaujalo a co naopak ne?

Většina informantů (SP 1, SP 2, SP 3, SP 4, SP 7) uvedla, že nebyli zaujati výukou ve formě přednášek, kdy výuka nebyla interaktivní a nebyly otevírány možnosti diskuse.

SP 1 sdělila, že jí zaujali vyučující: pan profesor Machula a pan docent Sirovátka, následovně spíše celé studium. *„Že by mě něco konkrétního zaujalo, to asi nejde říct. Ale spíš tak jako obecně ve mně zůstalo jako celé to studium“*

SP 2 sdělila. *„No asi jako mně tam nezaujala hlavně ta teorie.“* Informantka naopak uvedla, že jí zaujala paní doktorka Machulová. *„Třeba výborný bylo, my jsme*

měli maní doktroku Machulovou. Ona to uměla tak krásně shrnout, takovej jako obyčejnej přístup. To bylo mnohem lepší, než nějaký rozsáhlý prostě studium knih.“

SP 3 poukázala opět na vyučující, kteří v ní probudili nadšení pro etiku, tedy pan docent Šrajger a pan docent Sirovátka. Oslovil ji přístup vyučujících, kteří byli otevření k diskusím a věnovali se pohledu studentů na věc, byli ochotni přizpůsobit výklad porozumění studentů. *„Tak pan docent Sirovátka ve mně probudil nadšení pro věc, tak i pan docent Šrajger.“* Informantku také zaujal kombinovaný způsob zakončení předmětu. *„Zakončení toho předmětu bylo formou testu. S tím že pak nás vzal k vyhodnocení testu a prošel s námi ty otázky. Pochválil, nebo jak tohle myslíte? Takže to se mi líbilo. Že tam probíhala teda nějaká forma diskuse, abychom si vyjasnili případný nedorozumění.“*

SP 4 neuvedla nic, co by jí v průběhu studia zaujalo. Pouze kladně okomentovala, zájem některých vyučujících, aby si studenti látku osvojili, jejich ochotu diskuse a přiblížení teoretických znalostí na praktických příkladech. *„Dobrý byly přednášky, kde byl jak výklad, tak prostě otevřený diskuse k tématu.“*

SP 5 ocenil přístup a vstřícnost vyučujících. Z celého rozhovoru vyplynulo, že informant pozitivně hodnotí celý průběh studia v rámci etiky. Jediné, co ho nezaujalo, byl občasný, v očích informanta přílišný důraz na křesťanství.

SP 6 poukázala na přístup některých vyučujících, kteří ji dokázali motivovat a vzbudit v ní zájem o etiku. Zaujaly jí hodiny, kdy mohla teoretické znalosti aplikovat na situace z praxe (na kazuistikách). *„Fakt mě bavil pan docent Sirovátka, protože on byl fakt zapálenej a nadšenej. I když bylo vidět, že on tady to musí říkat už po tisícátý, tak to prostě říkal s tím záplem. A to mě fakt hrozně bavilo, hlavně taky tak jako poslouchal, co ty mu vlastně chceš říct. Reálně rozvíjel diskusi. Fakt chápal, že my nevíme všechno. A jak jsem už říkala, tak paní magistra Emrová, a ty její příklady z praxe.“*

SP 7 poznamenal. *„Někdy se tam našly hodiny, ve kterých jsme probírali jako současnej dění a snažili jsme se to nějak jako otevřít. Jako téma to bylo přínosný, jo, nemuselo to být zrovna hned napojený na tu teorii, co jsme zrovna probírali. Ale to bylo super, to mě překvapilo. Taky když jsme měli občas příležitost debatovat a vést dialog ohledně nějakých těch problémů, spíš jako realistických“* Těž poznamenal, že ho zaujal předmět: případová sociální práce. *„Člověk v menším časovém horizontu mohl opravdu jako si udělat lepší představu o tom, jak ta práce vypadá. Jaká je ta práce s klientem, nějakou etickou stránku věci.“*

5. Jak hodnotíte přínosnost těchto předmětů?

SP 1 hodnotí přínos předmětů jako důležité. Uvědomuje si, že teorii zapoměla, ovšem v životě jsou situace, nad kterými se začala spíše zamýšlet, stejně tak více a častěji situace reflektuje. *„Nemít tu etiku, tak se nad tím vůbec nezamyslím, určitě je to důležitý. Člověka to aspoň osobnostně rozvine s tím, že pak nad tím jinak přemejšlí, a aspoň se nad tím zamyslí.“*

SP 2 uvedla. *„Pro mě to bylo asi takový jako nutný zlo. Když to tak řeknu, že to bylo pro mě jako dost neznámá problematika, prostě mi to nebylo vůbec blízky.“* Následně informantka dodala. *„Možná, že mě to nutilo nějak zabředávat do nějakých úplných detailů, že svoboda není jenom to, že si můžu tady říkat co chci. Ale že to má mnohem jako hlubší věci.“*

SP 3 předměty vnímala jako přínosné. Získala základní rozhled, na základě kterého byla motivována k dalšímu samostudiu a zároveň byla motivována k studiu navazujícího studia na stejné fakultě. *„Celkově si myslím, že po tom studiu toho bakaláře, ty etiky se člověk nejenom na ty svoje situace, který vlastně sám v sobě prožívá, nebo se mu dějou v jeho životě kouká jinak. Tak i v tom bez té bezprostřední blízkosti. Pak se člověk na ty situace opravdu kouká, že má různé úhly pohledu, že vlastně jde různě pojmut ta situace a vlastně už má ten název. Takhle, určitě ta pestrost toho pohledu na tu situaci, když vím že to má nějaký pořádný fundovaný zaštitění etický.“*

SP 4 explicitně nevyjádřila přínos absolvovaných předmětů, pouze ocenila, že dostala teoretickou strukturu pro své jednání a je schopna většího nadhledu v některých situacích. Některé znalosti jí určitě setrvaly v podvědomí, ovšem aktivně a vědomě informace získané během studia nevyužívá, ale cítí se ve svých rozhodnutích a názorech lépe ukotvená, možná více přemýšlí nad svým jednáním vůči druhým. *„Do té praxe mi to dalo tu teoretickou rovinu. Jakoby dalo mi to zakotvení v sobě, mám k tomu teď tu teorii. Asi mi to řeklo, proč teda tak je. Jo a taky ten nadhled, nebo prostě oprostít se jako od toho tvého osobního názoru a koukat na to z jiných stran. Jakože od základu tě to prostě zakotví v tvých hodnotách, nebo prostě myšlením vůči druhým“*

SP 5 hodnotí přínos velice pozitivně. Vnímá vliv studia jak do osobního života, tak do praxe sociální práce. *„Nějakým způsobem furt samozřejmě mě to poznamenává, kdybych tuhle výuku neměl, tak je to asi o něčem jiným. Obecně do života si myslím, že to byla super výuka.“*

SP 6 uvedla. *„Já myslím, že mě to rozvinulo. Tak jako víš, jak se trochu chovat, že si to jako dokážeš nějak zdůvodnit. Myslím, že si jako třeba víc věcí člověk*

jako uvědomí, proč jako to vlastně dělá. Proč je důležité si stát za svými hodnotami. Prostě si myslím, že tě to připraví na toho sociálního pracovníka“

SP 7 hodnotí přínos absolvovaných předmětů velice pozitivně. Vnímá, že mu vědomosti zasáhli do života, více se zamýšlí nad některými tématy. *„Hledám jiný úhly pohledu. Tak vlastně mi to dalo zpětnou vazbu, že je v pořádku takhle přemýšlet a zamýšlet se víc do hloubky nad tím, proč se věci tak mají. Co to vlastně je, ty věci týkající se každodenního života, byť to vždycky není jednoduchý.“*

6. Znáte a používáte etické teorie ve své praxi sociální práce nebo ve svém životě?

Všichni informanti se vyjádřili tak, že etické teorie znají ze studia.

Většina informantů (SP 1, SP 2, SP 4) vypověděla, že etické teorie v praxi využívají (především intuitivně).

SP 1 uvedla že v ní utkvělo mnoho poznatků z průběhu studia, které někdy neumí pojmenovat. Občas jsou nekonkrétní. Ale jak zmínila, obecně ví, co si představit pod pojmem morálka a jak se asi chovat. *„Jako určitě nevím žádný definice, ale nějak má člověk jako v sobě. Co třeba se týče morálky. Jako furt nevím tu definici, furt nevím jako co to nějak obecně jako znamená, ale člověk ví, že se jako má chovat morálně. Nemyslím, že bych používala vyloženě etický přístup a myslím si, že je to nějaký, jako nastavení člověka. Zároveň vnímám že v rámci vnitřních metodik a standardů tam ty přístupy jsou a podle nich se chováme.“*

SP 3 uvedla že pro její praxi je přínos spíše menší, ovšem to ne vzhledem ke studiu, ale vzhledem k pracovní činnosti. Nad etickými teoriemi se občasně pozastaví v rámci svého života a nahlíží na situace z vícero pohledů, aby získala odstup. *„Úplně jako pro to, abych já se zamýšlela eticky co by bylo dobrý pro danýho klienta. Prostě na to není místo, my se ptáme potom, jaký že to má potřeby v tom domácím prostředí, kdo se o něj stará a tak. Takže já u sebe v práci tu etiku moc nevyužiju.“*

SP 4 se vyjádřila v tom smyslu, že nevyužívá etické teorie aktivně. Pouze na základě nějakých zvnitřněných poznatků. *„Na veřejce jsem dostala ten základ, ale prostě pořád používám ten selskej rozum, to co mám v hlavě. Jako řeším to, ale ne moc teoreticky. Ale jako mám teď nějaký ten nadhled“*

SP 5 údajně etické teorie v praxi běžně nepoužívá, ovšem pokud se jedná o případ, na který je čas, poté etické teorie využívá. Případně i s kolegy na kazuistických poradách. *„Je to spíš už nevědomky v té praxi. Ale je pravda, že když už se o tom jednou učíš, ne že by mě to nikdy nenapadlo. Tak pak si třeba vzpomeneš na kategorický imperativ, nebo tak. Tak ty tam jsou, a to člověka napadne, když má nad*

tím čas přemýšlet. Jinak samozřejmě víc rozhoduje instinktivně, protože to už má nějak určený“

SP 6 řekl, že v životě jedná spíše intuitivně, situace reflektuje většinou s odstupem, nebo když má na situaci dostatek času. Vnímá, že díky studiu si mnohé zvnitřnila a znalosti již používá podvědomě. *„Já si myslím, že to mám v hlavě jako někde v podvědomí, že jako tak to spíš využívám. Což jako je asi trošku účel, abys to hlavně uměla použít.“*

SP 7 sdělil, že etické teorie využívá jen občasně. *„Že jako relativně jo, je fakt, že se víc zamýšlím, nad téma tématama, ale ne vždycky“*

Jak je uvedeno již v textu práce. *„etika není v sociální práci jen aplikována-když se ji sociální pracovník zrovna rozhodne aplikovat nebo když ji aplikovat musí, ale každá sociální práce je zcela bezprostředním procesem etického uvažování a jednání, byť nereflektovaného“¹⁰⁰*

7. Přenesl(a) jste si znalosti z přednášek do svého života či praxe v sociální práci, jaké dopady tento přínos měl?

SP 1 sdělila *„Jo určitě mi to dalo jako velký přínosy nejenom do práce, ale i do osobního života. Určitě se člověk víc zamýšlí nad tím, jak probíhá ta práce, jaké má přístup k lidem. Ale nic konkrétního, je to prostě nějaký, jako vnitřní.“*

SP 2 sdělila. *„No tak nějaký ty základy asi jo. Mám pocit, že si to dokážu jako převrátit z těch víc pohledů.“*

SP 3 si přenesla nutnost odstupu, toho že každý má jiné pojetí sebe sama a svých hodnot. Znalosti jí údajně dovolují větší nadhled v situacích, jejich pojetí a reflexi. Rozhodování může být více svobodné na základě znalostí a lepšímu porozumění situacím. Může snadněji dohlédnout na důsledky a samotné motivy jednání. *„Určitě, člověk na ty svoje situace a ty kolem něho kouká jinak. Má různé úhly pohledů. Ty situace pak jsou víc různě pojmut. Může se víc zamyslet, tím že to má pojmenovaný, má větší prostor k zamýšlení, větší svobodu v rozhodnutí, protože líp pochopí dopady. Chápe důsledky, který se můžou stát, nemusí řešit jen motivy, už může kouknout právě do těch dopadů, snáz.“*

SP 4 uvedla že studium jí dalo možnost na situace a jednání nahlížet z různých hledisek a přehledněji se rozhodnout. *„Jo a taky ten nadhled, nebo prostě oprostít se*

¹⁰⁰ ELIČHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN isbn978-80-271-0080-4. s. 58.

jako od toho tvého osobního názoru a koukat na to z jiných stran. Jakože od základu tě to prostě zakotví v tvých hodnotách, nebo prostě myšlením vůči druhým“

SP 5 uvedl, že díky studiu má možnost se více zamýšlet nad svým jednáním. Potvrdit si, zda jedná/rozhoduje správně. *„Nějak se to tam promítá, když v tom člověk přemýšlel pět let, že jo. Jen si to někdy neuvědomuje.“*

SP 6 sdělila, že v jednání s druhými více dbá na to, aby se nenechala strhnout emocemi a nepodřídila jim jednání. Lépe se jí nahlíží do situací, kdy je nutné udržet hranice v jednání s druhými. Cítí, že vliv studia se přenesl do jejího každodenního života, to nejen v pracovní rovině, ale i v osobní. Více si uvědomuje nutnost lidské důstojnosti, práva na sebeurčení a dalších hodnot.

SP 7 uvedl, že si díky poznatkům může prohlubovat svou životní zkušenost a poznatky vnímá za přínosné. Studium mu velice pomohlo v hledání dalších způsobů pohledu na situace. Díky studiu může nad situacemi přemýšlet více do hloubky a více reflektovat. *„Mám teď víc příležitostí na to prohloubit svoji životní zkušenost. Najít jiný způsob pohledu na věci. Mám takovou přidanou hodnotu v životě.“*

8. Byly poznatky ze studia dostačující pro otázky Vaší praxe?

Většina informantů (SP 2, SP 3, SP 4, SP 5, SP 6, SP 7) vypověděla, že poznatky ze studia jsou pro jejich praxi dostačující.

SP 1 zmínila, že spíše ne, protože ji etika v průběhu studia přišla málo zaměřená právě do praxe. *„Myslím, že ne. Protože spousta těch věcí je hodně jako teoretických, obecných. A není to vůbec zaměřený. Jako etika mi přijde, že byla minimálně zaměřená do praxe. Že byla hodně obecná. Že člověk, pokud chtěl, tak si z té etiky mohl vytáhnout věci pro praxi, ale to musel hodně chtít. Co se řeší je dost omezeno v těchdlech, jako situacích pro tu dnešní dobu. Jako třeba umělá inteligence.“*

9. Jaké hodnoty jsou podle Vašeho názoru důležité v sociální práci?

Většina informantů (SP 1, SP 3, SP 4, SP 6, SP 7) shodně vypověděla, že jako zásadní vnímá lidskou důstojnost.

SP 1 uvedla respekt, svoboda a profesionalita.

SP 2 zmínila svobodu, sebeurčení.

SP 3 vnímá jako podstatnou rovnost,

SP 4 sdělila, že dále je pro ni důležité právo na sebeurčení.

SP 5 uvedl svobodu, demokracie, rovný přístup k příležitostem.

SP 6 pokládá za podstatné: právo volby, seberealizaci, solidaritu.

SP 7 uvedl i pojem: svoboda.

10. Jak vnímáte hodnoty v rámci svého působení v oboru?

Podstatná část informantů (SP 1, SP 2, SP 4, SP 5, SP 7) sdělila, že jsou v souladu s hodnotami sociální práce. Stejně jsou v souladu i organizace, ve kterých působí.

SP 1 sdělila *„v té organizaci kde pracuju, je to jako hodně důležitý. Hodně se o tom i bavíme. Určitě hodně řešíme tu lidskou důstojnost, stoprocentně profesionalitu a další.“*

SP 3 uvedla že v rámci své náplně práce je s hodnotami v sounáležitosti. Ovšem nevnímá prostor pro etiku ve svém pracovním prostředí.

SP 6 vnímá důležitost těchto hodnot, o to víc, když kolem sebe vnímá jedince, kteří polevují a jsou schopni tyto hodnoty nenaplnovat.

11. Znáte asociaci vzdělavatelů v sociální práci?

Převážná část informantů (SP 2, SP 3, SP 4, SP 7) ASVSP nezná

SP 1 uvedla *„nějak moc jako nevím o nich extra“*.

SP 5 uvedl, že zná.

SP 6 uvedla, že má jakési potuchy.

12. Pokud ano, jaké jsou Vaše zkušenosti, nebo povědomí o této asociaci?

Informanti (SP 3, SP 4, SP 7) neměli co odpovědět.

SP 1 sdělila *„reálně je mi jenom jasný, že asi řeší to, jaký standard jakoby toho vyučování ty školy mají“*

SP 2 odpověděla. *„Tipuju, že to budou nějaký lidi, který se starají o kvalitu vzdělávání.“*

SP 5 se zmínil *„znám asociaci z hlediska etického kodexu především. Třeba ten etický kodex, za mě tam mají nějaký nesrovnalosti, který prostě jsou vzájemně neshleditelný.“*

SP 6 uvedla, že si myslí, že jsou nejspíše zodpovědní za vzdělávací kurzy u dalšího vzdělávání sociálních pracovníků.

13. Máte nějaké návrhy na inovaci výuky etických předmětů na absolvované vysoké škole?

SP 1 sdělila. *„Ten úvod té etiky obecně v těch prvních semestrech shrnout. Nechci fakt říct jako zábavnou formou, ale jako přijatelnou, nějak s lehčí formou a spíš hlavně jako motivačně v tom smyslu, jako vysvětlit proč je ta etika důležitá. Proč by jí ten člověk měl chtít studovat, aby získal náhled na to, jakéj to má ten smysl. Ne hned začít teorie. To si myslím, že je úplně zbytečný, protože to nikdo nepochopí a nikdo si z toho nebude nic pamatovat.“*

Dalším návrhem informantky bylo. *„Aby byla možnost řešit etická dilemata, nebo etický prostě problémy co nastávají i v dnešní době mimo to náboženství, aby tam ten pohled byl třeba nezaujatěj. Aby ten člověk, co o tom mluví byl schopnej přijímat věci mimo to svoje zaměření, mimo ten svůj názor a bavit se o tom, hlavně.“*

Stejně tak vyslovila informantka přání. *„Jako bylo by fajn mít víc lidí z praxe i na tu etiku vlastně jako. Jakože by etiku měli učit asi hlavně lidi co tomu fakt rozumí. Na druhou stranu, vlastně tam mít nějakého nezaujatého pracovníka, kterej třeba s tou etikou jako v tý praxi dělá víc běžně a přinese tam nějakěj praktickej pohled. To by bylo vlastně jako lepší, než jenom tam mít ty vyučující, Ty jedou ty teorie.“*

SP 2 uvedla, že by během studia ocenila větší propojení s praxí sociální práce. Etiku řešit více na konkrétních případech z praxe. Aby studenti měli více prostoru pro uchopení samotných pojmů a následných teorií, aby si je mohli lépe přiblížit a uchopit. *„No, určitě to propojení s tou praxí. Víc jako řešení etických konkrétních otázek, nebo dilemat, nebo rozhodování na nějaký konkrétní případy. To si myslím, že by mi jako pomohlo víc.“*

SP 3 by byla ráda, kdyby byla výuka o představitelích etických směrů více názorná. Více je zasazovat do kontextů doby, místa... Studentům v prvním ročníku nastínit, proč je důležité znát teorii a nutné pojmy, aby nadále měli na čem stavět a lépe informace vztahovat k sobě, aby mohlo lépe dojít k pochopení. Z pohledu informantky, pokud člověk nezná samotné pojmy, je náročné další ukotvení v tématech a problematikách. *„Vždycky nějakého velikána v historii popsat zajímavou formou. Ukázat ty jeho atributy. Trošku prostě popsat toho autora toho etického směru. Taky to ukázat na tý historii. Jak to jako určuje ta doba, vždycky strašně souvisela, že je podmiňovala.“* Poté informantka navázala. *„Ukázat studentům, proč si o nich říkáme, co oni přinesli a co nám to může přinést do toho našeho života. A jak mi potom s tím naším životem můžeme dát do života ostatním.“*

SP 4 vnímá jako podstatné možné diskuse v průběhu přednášek, aby měl student prostor vyjádřit své nepochopení a získat další vysvětlení. Zastává názor, že by mělo docházet k diskusím se zpětnou vazbou. Dále by ocenila možnost aplikovat teoretické znalosti na kazuistikách, aby si student vyzkoušel, co ho bude čekat v praxi a více se zabývat praktickými dovednostmi a pravděpodobnými dopady situací. Dále informantka sdělila, že by v průběhu studia ocenila, kdyby se dozvěděla náhledy na situace v širokém spektru možností jak v rámci různých náboženství, tak i kultur, případně sociálních vrstev. *„Bylo by dobrý, aby se ten jako budoucí sociální pracovník mohl zabývat tématama, který pravděpodobně prostě v té praxi potká. Jako třeba potrat a spoustu dalších, kterých je v těch sociálních službách. To, co fakt řeší ten klient. Taký třeba řešit témata z různých jakoby pohledů, nebo přesvědčení. Že nevidíš jenom ten svůj pohled, ale uslyšíš i těch ostatních.“*

SP 5 sdělil, že by se ve výuce některých předmětů mohlo více poukazovat na možné rozdílné pohledy na problematiky. To v kontextu víry, sociální skupiny, nebo kultury.

SP 6 odpověděla ve smyslu, že by ocenila více praktických příkladů během výuky tak, aby bylo možné více přenášet a předávat zkušenosti z praxe tak, aby studenti mohli mít reálnější náhled na sociální práci. *„Já bych určitě uvítala víc lidí z praxe, aby předávali prostě zkušenosti, vidět vlastně ty opravdové dilemata v těch opravdivých situacích, ne jenom situace z papíru.“* Dále by byla velice ráda, kdyby bylo možné některá témata probírat v různých kontextech, ať náboženství, nebo kultury. To proto, aby se studenti mohli připravit na různorodost pohledů na situace rozličných cílových skupin. *„To by bylo taky jako hodně zajímavý porovnávat ty odlišnosti. I jenom, že je třeba uvidět, že fakt každej to může brát trošku jinak. A není to vlastně vyloženě špatně.“*

SP 7 sdělil, že by byl rád, pokud by se do výuky více zapojovaly kazuistiky, aby studenti mohli lépe získat hled do sociální práce. *„Určitě kazuistiky jsou super, možná do toho prvního vhledu, aby student nacítil jak to vlastně vypadá.“* Dále by byl rád, kdyby bylo možné více zapojovat práci s texty, jakožto ve formě samostudia z hodiny na hodinu a následně zadané texty rozebírat, jak formou přednášky, tak diskuse. *„Potom taky zamyšlení nad nějakými texty. Já vím, že to stojí nějaké úsilí, ty vyučující i studenty, ale myslím si že to je to nejmenší, co by mohli udělat. Vždycky se pak v té třídě najde pár jedinců, kterým se ty oči rozsvítí a začnou vést diskusi. Ať už to zavede to téma kamkoliv, tak si myslím, že je to přínosný. Protože potom i třeba ti, kteří mlčeli, tak potom třeba přijdou a řeknou. Tyjo, hele to, jak jste debatovali mě přivedlo na úplně jiný věci, který mě nikdy nenapadly.“*

14. Máte otázky, připomínky nebo poznámky, které byste chtěl(a) sdělit ohledně výuky etiky v sociální práci?

SP 1 dodala. „*Takhle, myslím si, že každý vyučující, jako fakt reálně mi dal aspoň jako něco, jo.*“

SP 2 dodala. „*Možná že by byla jako smysluplnější esej na téma, co pro mě znamená svoboda než nějaký seminář. Prostě kde slučuješ dalších 30 zdrojů do tvýho jednoho výmyslu. Jako že jsme měli hrozně rozsáhlý věci. Tak člověk přemýšlel nad tím, jak to natáhnout, než na tu vlastní myšlenku. Takže mi to přišlo nesmyslný, tak jsem to jako nechtěla dělat a tím to pro mě nebylo důležitý. Tím se to pro mě stalo prostě nutným zlem.*“

SP 3 nakonec zmínila, že pro ni byla přínosná přednáška, kdy se řešila logika. Jelikož měla možnost nahlédnout na text jinýma očima a změnilo jí to náhled, dále jí to poté dopomohlo při etických argumentacích. Dále by informantka chtěla ocenit přístup většiny vyučujících na fakultě. „*Dobrý mi přišlo, když nakreslili příklad na tabuli a my jsme se mohli rozhodnout, jak bysme se my za sebe rozhodli. Takže si to člověk vlastně musí nějak vztáhnout k sobě.*“

SP 4 žádné doplňující informace již nesdělila.

SP 5 sdělil, „*vyučující byli skvělí, i když jsi s nimi nesouhlasil, tak byli super, dokázali diskutovat. Někde jsi mohl víc komunikovat, někde míň. Ale furt to šlo a furt šlo říkat svůj názor. Nikdo tě za něj nenapadl, neponižoval. A jinak super jo, předměty pecka a vyučující pecka. Já tu fakultu mám fakt rád.*“ Dále informant sdělil, že by v jeho očích bylo dobré nějakým způsobem vyvážit křesťanské náhledy u některých předmětů, tak aby právě křesťanské pojetí nebylo hlavním bodem témat. „*Bylo by fajn zařadit další pohledy než jen křesťanství. A nedělat to jako východisko. Nějaký obecný pohled, který je nezávislý. Vždycky je to nějaký jiný sociokulturní, prostě podklad, ze kterého vycházíme. Jo, pro nás Evropany to vychází z křesťanství. Souhlasím, sice to máme tady, ale snad bysme se od toho měli snažit nějak odpoutat.*“ Nakonec informant dodal, že si celého studia moc váží.

SP 6 více dodávat nechtěla, údajně sdělila vše, co chtěla. Celkově se informantce líbilo, že je na fakultě milé prostředí, většina vyučujících se na studenty nepovyšuje a chtějí, aby se studenti cítili dobře a nebáli se přemýšlet a rozvíjet se.

SP 7 dodal doplňující informace. Informantovi údajně z počátku chybělo dozvědět se podstatu toho, proč se má takové věci učit, co pro něj má etika představovat. Ve zkratce mu údajně chyběly informace k tomu, aby si ihned z počátku

udělal k etice nějaký vztah. Měl pocit, že se tak nějak přeskočily některé základy, které by mu ukázaly, jak se odrazit do témat. V prvním ročníku by informant ocenil úvodní hodinu etiky tak, aby získal takový „základní balíček“ informací ve smyslu historie, základního přehledu, jak s etikou (vědomostmi) zacházet a co mu pro jeho budoucí praxi může nabídnout. *„Pochopení nějaký komplexnosti, co to vlastně etika je. Proč vůbec existuje. To mně by jako pomohlo hodně, abych se k tomu dostal, abych k tomu získal nějaký vztah. Že se přeskočilo to základní, že se jako nepřestuje to podhoubí, to dno, od kterého se dá odpíchnout. Jde se rovnou po nějakých konkrétních představách, teoriích a přístupech. Potom do té praxe. Mně by třeba víc pomohlo, nějaký absolutní základy, nějaká historická lekce.“* V konečné fázi ovšem celé studium hodnotí pozitivně. Dále ovšem uvedl, poznámku ohledně předmětu úvod do filosofického myšlení. *„Člověk to tak jako líp nacítí, člověk se opravdu naučil trošku přemýšlet tím způsobem, kterej je kongruentní s tou filosofií a etikou.“*

Všichni respondenti se shodli, že bylo velice dobré propojení etiky i do dalších předmětů, které nebyly prvoplánově eticky zaměřené. To především proto, že ihned z počátku pochopili, jak moc komplexní sociální práce je, jak moc podstatná je v sociální práci etika a že je důležité některé hodnoty a principy dodržovat.

15. Máte zpětnou vazbu k rozhovoru, nebo doplňující informace?

Informanti (SP 1, SP 2, SP 4, SP 5, SP 6) žádné doplňující informace neuvedli.

SP 3 nakonec dodala, že rozhovor absolvovala ráda, jelikož z jejího pohledu je důležité, aby se ve všech oborech napříč lidé věnovali etice. Poukázala na to, že dle ní je dobré zaobírat se tím, zda studentům výuka dala, co měla a tím vyučující mohou získat zpětnou vazbu nejen skrz zakončování předmětů. Dále uvedla, že během studia jí přišlo dost věcí přirozených a u některých informací neměla problémy s pojetím, to přisuzuje tomu, že vychází z křesťanských hodnot a tím měla často předporozumění ohledně témat a výuky během studia. *„Určitě je užitečný zaobírat se podobným tématem, protože etika je podstatná napříč obory. Takže určitě je dobré zaobírat se tím, jestli studenti mají pocit, jestli jim ta etika dala, co měla a prostě se zaobírat tím tématem je určitě pro budoucí vyučování tohoto oboru podstatné.“*

SP 7 řekl, že se rozhovoru rád zúčastnil.

Diskuse

V této kapitole se pokusíme na základě získaných dat představit a diskutovat výstupy, které vzešly z výzkumu a tím získat odpovědi na hlavní výzkumnou otázku: *Naplňuje Teologická fakulta Jihočeské univerzity minimální standard Asociace vzdělavatelů v sociální práci, přesněji rozbore a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. A otázku k dílčímu cíli: Jak hodnotí z hlediska své profesní zkušenosti v sociální práci absolventi SChP TF JU výuku etiky?*

Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP definuje minimální kvalitu studijních programů v oblasti sociální práce, stanovuje obsah výuky a klíčové kompetence pro formování profesní identity a úspěšné vykonávání práce sociálního pracovníka. Jeho pravidelná reflexe naplňování pomáhá zvyšovat kvalitu vzdělávacích programů v této oblasti. Konkrétně v oblasti etiky Minimální standard ASVSP klade za cíl, aby student vykazoval schopnost identifikovat etické problémy a dilemata a mít hluboké pochopení pro etickou reflexi. K tomu by měl být schopen reflektovat své profesní i osobní hodnoty a rozlišovat mezi různými hodnotovými postoji a jejich aplikacemi v kontextu etických teorií. Dále by měl být schopen kriticky posuzovat různé etické přístupy a strategie a porozumět jejich implikacím v různých situacích. Student by měl umět analyzovat případové studie a reálné situace z oblasti sociální práce a aplikovat na ně relevantní etické principy a normy. Důležitou součástí jeho schopností by mělo být také zohledňování etických aspektů při hledání a formulování odpovědných rozhodnutí a při navrhování a realizaci intervencí ve prospěch klientů. Tyto dovednosti by měly být základem jeho profesního přístupu a chování v praxi sociální práce.¹⁰¹ Cílem programu Sociální a charitativní práce na TF JU je připravit studenty na profesi sociálního pracovníka podle platných právních norem (zák. č. 108/2006 Sb.). Absolventi získají specializované dovednosti pro práci v oblastech jako je hospicová péče, práce se seniory, podpora rodin nebo řešení sociálního vyloučení. Díky tomu budou připraveni na různorodé výzvy v praxi sociální práce. V kontextu etiky bude absolvent vybaven komplexními lidskými a odbornými dovednostmi potřebnými k úspěšnému výkonu profese. Zvláštní důraz bude kladen na etické zásady a charitativní přístup k poskytování podpory a pomoci.¹⁰² Naplnění těchto požadavků a cílů můžeme doložit výsledky výzkumného šetření.

Výzkumné šetření na toto téma může působit předvídatelným dojmem. To především proto, že Minimální standard ASVSP je do určité míry shodný

¹⁰¹ Srov. ASVSP. 2011. *Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP*. s. 1, 4.

¹⁰² Srov. Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. *Sociální a charitativní práce*.

s akreditačním spisem. Taktéž z toho důvodu, že program Sociální a charitativní práce na TF JU je akreditovaný. Tedy můžeme předpokládat splnění požadavku Minimálního standardu ASVSP. Vzhledem k těmto předpokladům je ovšem přínosné nahlédnout na způsob naplnění Minimálního standardu ASVSP, jaké přístupy ve výuce by studenti ocenili a jaké inovace by studenti navrhovali. To vše v souladu s cílem ASVSP: „hlavním cílem je zvyšování kvality vzdělávání v oboru sociální práce, tím se snažíme přispět ke zdokonalování nabídky a výkonu služeb sociální práce v České republice.“¹⁰³

Z výsledků výzkumného šetření skupiny absolventů SChP na TF JU a analýzou sylabu programu Sociální a charitativní práce se prokazuje, že ze strany Teologické fakulty Jihočeské univerzity je Minimální standard ASVSP v tématu: etika naplňován. Teologická fakulta naplňuje veškeré požadavky zadané Asociací vzdělavatelů v sociální práci. Syllabus programu SChP zcela odpovídá požadavkům Minimálního standardu ASVSP v tématu: etika. Naplnění těchto požadavků je možné sledovat i ve výpovědích informantů.

Co bychom mohli podotknout k výsledkům a průběhu výzkumného šetření, je zkrácení získaných informací subjektivním přístupem informantů ke vzdělávání. Jejich osobní motivace a celkový postoj k učení. Stejně tak může mít vliv osobnost a sympatie vyučujícího se studentem, a tím ovlivňovat motivaci studentů a následně mít dopad na individuální zkušenost z průběhu studia.

Z výpovědí informantů můžeme vyčíst, že studium SChP na TF JU mělo pozitivní dopad. Všichni informanti se shodli, že je průběh studia naučil více přemýšlet a na situace nahlížet z více úhlů pohledů.

Z výsledků výzkumného šetření taktéž vyplývá, že si informanti ze studia odnáší rozdílnou zkušenost a vědomosti. To bychom mohli připsat právě jejich subjektivní motivaci ke studiu a celkovému osobnostnímu nastavení. Z kontextu práce je zřejmé, že etika hraje v sociální práci důležitou roli, proto je třeba zvážit, jakým způsobem tuto výuku dále zlepšovat, aby byla co nejefektivnější a nejprospěšnější pro studenty tohoto programu. To s ambicí, hledat způsoby motivace méně motivovaných studentů. Hledat cesty, jak zaujmout a předat alespoň částečné nadšení pro etiku v sociální práci.

Vzhledem k dílčímu cíli (*Jak hodnotí z hlediska své profesní zkušenosti v sociální práci absolventi SChP TF JU výuku etiky?*) bychom mohli na základě výsledků z výzkumného šetření vyvodit následující. Obecně informanti pozitivně hodnotili přístup některých vyučujících, jejich otevřenost k diskusím, zapojování praktických příkladů do teoretické výuky a podporující přístup ke studentům tak,

¹⁰³ Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Kdo jsme.*

aby měli možnost růstu, pokud budou mít vnitřní motivaci. Dle výpovědí informantů by mohlo být oceněno, kdyby se ihned v prvním, či druhém semestru lépe uvedla podstata etiky pro sociální práci (důvod, proč se předměty týkající etiky učit, co by jim tyto předměty měly přinést, jak budou moct poznatky využít, to při studiu i praxi). Tato potřeba může vycházet právě z potřeb praxe, ve které se momentálně informanti nacházejí, kdy si nejsou zcela jisti, jak zacházet se získanými teoretickými znalostmi ve své praxi. V rozhovorech informanti taktéž poukázali, že jim v některých případech scházelo nahlédnutí na témata z vícero pohledů (kultura, víra, sociální struktura...). Taktéž informanti v průběhu rozhovoru sdělili, že během studia a výuky byly teoretické informace dokreslovány na praktických tématech, ovšem celkově z rozhovorů vyplývá, že by ocenili ještě větší zastoupení praktických příkladů a kazuistik z praxe. Tento požadavek na větší zastoupení praktických příklad z praxe můžeme reflektovat na myšlenku: pouhá teoretická znalost etických přístupů a principů, které získává během studia, nestačí k zajištění morálního jednání sociálního pracovníka. Nicméně, znalosti nabyté v průběhu studia mohou hrát klíčovou roli v tom, že pracovník reflektuje situace a aplikuje své vzdělání na konkrétní situace.¹⁰⁴ Taktéž tento požadavek je ve shodě s výsledky výzkumů, které jsou uvedeny ve Sborníku z mezinárodní vědecké konference.¹⁰⁵ Právě naplnění požadavku většího zapojení praktických příkladů a otevřených diskusí může u studentů přinést větší sebejistotu a jejich vlastní ukotvení. Student si následně může snáze uvědomit sebe sama se svým morálním nastavením a hodnotami, což je následně pro výkon profese sociální práce podstatné.¹⁰⁶

Výsledky z výzkumného šetření nám ukazují, že TF JU Minimální standard ASVSP naplňuje. Čímž jsme potvrdili předpoklad. Dále nám výsledky přináší informaci k rozšíření hlavního cíle, přesnější rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi., že si i méně motivovaní studenti odnáší znalosti, které jsou požadovány Minimálním standardem ASVSP. Tím je možný náhled na to, jak studentům studium etiky (v sociální práci) více přiblížit. Jak případně oslovit i studenty, pro které je etika v sociální práci složitá, vzdálená, nebo dokonce nepříjemnou součástí studia, kterou musejí absolvovat. To v takové míře, aby byly byli schopni znalosti a dovednosti z průběhu vzdělávání co nejefektivněji aplikovat v praxi. Případně, že by je právě etika v sociální práci mohla zaujmout, a ze studia by si mohli odnést nadšení a zápal pro rozvoj v této oblasti i po zakončení studia. Tím by byl umožněn další přínos ke zvyšování kvality sociálních služeb a dalších činností v sociální práci.

¹⁰⁴ Srov. ŠKULECOVÁ, A. JANKOVSKÝ, J. *Význam etických aspektů práce v pomáhajících profesích. Sociální práce/Sociálna práca.* s. 60-61.

¹⁰⁵ Srov. *Aktuální trendy sociální práce: (česko-slovenské perspektivy rozvoje): sborník z mezinárodní vědecké konference..* s. 21-22.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

Tento výzkum má samozřejmě limity. To především z hlediska subjektivních prožitků informantů a individuálního nastavení každého člověka, čímž může docházet ke zkreslení. Je nutné brát v potaz, že informanti nemuseli sdělovat zcela pravdivé informace. Taktéž může být výzkum limitován vlastní metodou. „Metoda může opominout obsahy více nuancovaných dat... Vyhledávání a verifikace témat a kódů spolu splývají... Limitována je i možnost výzkumníka vyjádřit se k využívání jazyka.“¹⁰⁷

Vzhledem k tomu, že hlavní cíl byl naplněn. Tedy k naplnění Minimálního standardu ASVSP není co dodávat. Rozšíření hlavního cíle, tedy přesnější rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. Zde jsme na základě rozboru a rozhovorů zjistili, že TF JU v průběhu vzdělávání studentů předává znalosti ve specifických předmětech zaměřených na etiku (v sociální práci). Taktéž jsou v průběhu studia zařazeny předměty obsahující etiku (v sociální práci), u kterých ovšem není téma etiky hlavním cílem. Jak dále vyplývá z výzkumného šetření. Pro zefektivnění výuky by bylo dobré uvést v prvním ročníku SChP předmět ve smyslu zasazení etiky do sociální práce. Stejně jako vyšší zastoupení příkladů z praxe při řešení eticky náročných situací, prostřednictvím kterých bude studentům umožněno přijmout morální hodnoty a identifikovat se s etickými zásadami sociální práce. Stejně tak přínosné by mělo být čtenější zařazení diskusí do průběhu vzdělávání, pomocí kterých by studenti měli větší prostor k reflexi. Ať už reflexi řešených situací, tak reflexi sebe samých.

Z dílčího cíle bychom mohli najít uplatnění pro výuku etiky. Vzhledem k faktu, že každý student nemusí být motivovaný ke studiu etiky, můžeme z výsledků vyčíst způsoby, jak by bylo možné právě tyto méně motivované studenty zaujmout. Dovolila bych si mít velice odvážné tvrzení, že by tím mohlo v konečné fázi dojít i ke zlepšení kvality poskytovaných sociálních služeb a dalších činností sociální práce. Z výsledků výzkumného šetření vyšly návrhy na větší propojení s praxí, například skrz hodiny, kterých se zúčastní sociální pracovníci působící v praxi s ochotou předat zkušenosti z jejich praxe. Taktéž z výzkumu vyšel poznatek, že by studenti chtěli získat informace k možným rozdílným náhledům na eticky náročné situace v kontextech kulturních rozdílů, socio-ekonomických rozdílů, případně i z hlediska vzdělání. Z rozhovorů je taktéž zřejmé, že by pro studenty mohlo být velice zajímavé otevírat velice náročná, až kontroverzní témata, jakými jsou např. umělé přerušování těhotenství, gender, stejnopohlavní manželství,... Nad těmito tématy následně otevírat diskuse a nechat studenty přijímat názory druhých a reflektovat.

¹⁰⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 275.

V případě, že by mělo být toto téma rozvíjené nadále, tak bych si dovolila navrhnout, že není třeba již ověřovat, zda TF JU naplňuje Minimální standard ASVSP. Myslím, že by bylo vhodné dále zjišťovat, jak studentům SChP na TF JU předávat etické znalosti, tak aby měly přidanou hodnotu a studenti měli nadále chuť do dalšího rozvoje a vzdělávání. Ráda bych doporučila pro navazující výzkum využít jiný výzkumný soubor, jako například aktuálně studující v prvním ročníku, kteří prozatím nemají od studia odstup a své potřeby by mohli vnímat v jiných kontextech.

Závěr

Tato diplomová práce měla za hlavní cíl přesvědčit se, zda vybraná vysoká škola naplňuje Minimální standard Asociace vzdělavatelů v sociální práci s přesnějším rozbohem a prověřením efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. V této diplomové práci jsme se zaměřili na Teologickou fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Tato práce měla taktéž za úkol poukázat na to, jak absolventi SChP TF JU hodnotí výuku etiky z hlediska své profesní zkušenosti v sociální práci.

Tato práce poukazuje na fakt, že Teologická fakulta JU naplňuje Minimální standard ASVSP, ovšem že je možné výuku nadále inovovat. Abychom byli schopni naplnit cíl práce bylo nutné nastínit přehled sociální práce a charakteristiky sociálního pracovníka, s důrazem na potřebu jasných definic a porozumění etickým rozměrům této oblasti. Práce prozkoumává různé definice a koncepty související se sociální prací, s důrazem na roli profesionála v poskytování odborné pomoci, ochranu základních lidských práv a řešení sociálních problémů. Práce zdůrazňuje důležitost etických principů a hodnot jako základu pro správné fungování sociální práce, jak v českém kontextu, tak i globálně. Rolí sociálního pracovníka, s důrazem na složitosti definování profese a různá očekávání s ní spojená. Vztahy s jinými oblastmi a sociokulturním kontextem. Kromě toho jsme se zabývali osobními vlastnostmi a kompetencemi, které jsou požadovány od sociálního pracovníka. Dále jsme taktéž poukázali na rozdíl mezi profesionální a neprofesionální pomocí. S důrazem na potřebu jasné teoretické základny a specializovaných znalostí pro řízení intervencí, což zajistí efektivní a informovanou praxi v sociální práci, dále na důležitost etických principů a etické aplikace v sociální práci k udržení kvality poskytovaných služeb a dalších činností v sociální práci. Rovněž se zabývá výzvami a složitostmi spojenými s definováním hranic a etických rozměrů sociální práce. Celkově poskytuje průzkum etických a profesních aspektů sociální práce, zdůrazňuje právě etické a multifaktoriální požadavky a kompetence nezbytné pro efektivní praxi. V diplomové práci jsme zaměřili na požadavky ohledně vzdělávání budoucích sociálních pracovníků, popsali jsme klíčové znalostní oblasti a dovednosti potřebné pro efektivní profesionální praxi.

Dalším krokem ve snaze objasnit naplnění Minimálního standardu ASVSP na TF JU s přesnějším rozbohem a prověřením efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi, bylo výzkumné šetření. To bylo provedeno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které byly nadále zpracovány tematickou analýzou. Načež se tedy diplomovou prací podařilo dosáhnout cíle tím, že došlo k zodpovězení hlavní výzkumné otázky: Naplňuje vybraná vysoká škola Minimální standard ASVSP v tématu: etika, přesněji rozbor naplánování

a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplňování Minimálního standardu ASVSP vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi.

Z výsledků výzkumného šetření jsme došli k následujícímu. Minimální standard ASVSP je na Teologické fakultě naplňován.

Z výzkumu jsme však získali i další výsledky, které navrhuji možné inovace ve vzdělávání tak, aby pro absolventy programu SChP bylo snazší uchopit získané vědomosti a dovednosti z průběhu studia a následně je efektivně aplikovat v praxi. Na základě získaných výsledků jsme zjistili, že by absolventi ocenili inovaci výuky. Z výsledků výzkumu vychází, že by bylo přínosné v prvním ročníku SChP zapojit předmět ve smyslu zasazení etiky do sociální práce. V tomto předmětu by si studenti k etice vytvořili vztah, mohli si lépe ujasnit důležitost etiky v sociální práci, její smysl a způsob její aplikace v praxi sociální práce. Dalším zjištěním je, že by absolventi ocenili větší prostor k diskusi nad tématy, se kterými se v praxi mohou setkat (umělé přerušování těhotenství, gender, asistovaná sebevražda). To z toho důvodu, aby byli na taková témata připraveni do praxe. Tím že budou moct diskutovat s ostatními studenty a vyučujícími a získají zpětnou vazbu a prostor k reflexi a sebereflexi, čímž lépe poznají svůj názor, hodnoty, morální přesvědčení a následně si v praxi sociální práce s takovými situacemi poradí snadněji. Ze zjištění taktéž vyplývá návrh na větší propojení výuky s praxí. To ve smyslu zapojení sociálních pracovníků z praxe v hodinách, které se dotýkají eticky náročných situací. To proto, aby studenti získali lepší náhled na reálné situace, se kterými se budou v praxi sociální práce setkávat a mohli nahlédnout do praktických řešení takových situací i s průběhem a jejich dopady s tím, že by studenti měli prostor k diskusi a reflexi.

Veškeré výše zmíněné návrhy k inovaci výuky mohou podpořit studenty v průběhu vzdělávání a v budoucí praxi. Studenti by díky takovýmto předmětům mohli lépe rozvinout svou schopnost rozhodovat v souladu s etickými principy. Byli by pak lépe schopni náročnou situaci posoudit, navrhnout správný postup a předvídat řešení i s dopady, které mohou nastat.

Diplomová práce tedy prostřednictvím srovnání teoretických poznatků a získaných informací z průběhu výzkumného šetření potvrzuje předpoklad o naplnění Minimálního standardu ASVSP v tématu: etika na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ve vzdělávacím programu Sociální a charitativní práce, přesněji rozbor naplňování a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplňování Minimálního standardu ASVSP vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi. S tím, že dále poukazuje na možnosti inovací ve výuce.

Zdroje

Bibliografické odkazy

- Aktuální trendy sociální práce: (česko-slovenské perspektivy rozvoje):* sborník z mezinárodní vědecké konference : 6. dubna 2016 Praha. Příbram: Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna VŠZ a SP sv. Alžbety Bratislava, 2016. ISBN 978-80-906146-8-0.
- CREE, Vivienne E. *Becoming a social worker*. Third edition. New York, NY: Routledge, Taylor & Francis Group, 2022. ISBN 9781032020990.
- ELICHOVÁ, M.; SÝKOROVÁ, A. Kompetence sociálního pracovníka: co učí školy a co vyžadují zaměstnavatelé. *Sociální práce/ Sociálna práca*, 2015. roč. 15, č.1.
- ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.
- FABIÁN, Petr. *Možná to jde i jinak: teorie a metody v sociální práci*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2021. ISBN 978-80-7560-368-5.
- GÉRINGOVÁ, Jitka. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Psyché (Triton). Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.
- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HEALY, Karen. *Social work theories in context: creating frameworks for practice*. New York: Bloomsbury Academic, 2022. ISBN 978-1-3503-2157-1
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4
- KUTNOHORSKÁ, Jana, Martina CICHÁ a Radoslav GOLDMANN. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.
- LEVICKÁ, K. LEVICKÁ, J. Etické rozhodovanie jako súčasť vysokoškolskej prípravy sociálnych pracovníkov. In: KAPPL, M. SMUTEK, M. TRUHLÁŘOVÁ, Z. (eds.), *Etika sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-037-5
- MÁTEL, A., SCHAVEL, M., MŮHLPACHR, P., ROMAN, P., *Aplikovaná etika v sociální práci*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 978-80-87182-13-0.
- MÁTEL, Andrej a MALIŠKOVÁ, Zuzana. *Etické kodexy sociální práce*. Vydání 2., přepracované. Příbram: Ústav sv. Jana N. Neumanna Příbram, VŠZaSP sv. Alžbety, 2016. ISBN 978-80-906146-6-6.

- MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2
- MATOUŠEK, Oldřich, ed. *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4904-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- NAVRÁTIL, P. (1998). Social Work as a Social Construction. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 34(1), 37-50. doi: 10.13060/00380288.1998.34.1.05
- NAVRÁTILOVÁ, J.; NAVRÁTIL, P. Vzdělávací diskurzy v sociální práci. *Sociální pedagogika*, 2016, roč.4, č. 1
- NEČASOVÁ, Mirka. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. 1. vyd. Brno: Vydavatelství MU, Brno-Kraví Hora, 2001. 98 s. ISBN 80-210-2673-1.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6
- ŠKULECOVÁ, A. JANKOVSKÝ, J. *Význam etických aspektů práce v pomáhajících profesích*. Sociální práce/Sociálna práca. 2004. roč. 2004. č. 4. ISSN: 1213-624
- ŠRAJER J. *Etika a požadavek komplexnosti v sociální práci*. Sociální práce/Sociálna práca. 2012. roč. 12. č.3. ISSN:1213-6204.
- THOMPSON, Neil. *Understanding Social Work*. 5th ed. Bloomsbury Publishing, 2020. ISBN 9781350313057
- TOMEŠ, Igor. *Vzdělávací standardy v sociální práci*. Praha: Sociopress, 1997. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-3-5.
- ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-36-6.

Zdroje online

Asociace vzdělavatelů v sociální práci. [online]. [cit. 9.1.2023]. Dostupné na <https://www.asvsp.org/>.

Asociace vzdělavatelů v sociální práci. Kdo jsme [online]. [cit. 21.03.2024]. Dostupné na <https://www.asvsp.org/kdo-jsme/>.

- Asociace vzdělavatelů v sociální práci. *Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP* [online]. [cit. 11.1.2022]. Dostupné na http://www.asvsp.org/standardy/standard_asvsp_6_5_21/. s. 1.
- BLENNENBERGER, Erik. *Ethics in Social Work - An ethical code for social work professionals*. 2006. Stockholm: Akademikerförbundet SSR [online]. [cit. 15.1.2024]. Dostupné na https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/ifsw-cdn/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf.
- Définition du travail social, Ministère des Solidarités et de la Santé Haut Conseil du Travail Social [online]. 28.12.2022 [cit. 28.12.2022]. Dostupné z: https://solidarites-sante.gouv.fr/IMG/pdf/definition_du_travail_social-2.pdf
- Global Definition of Social Work. The International Federation of Social Workers (IFSW). [online]. 28.12.2022 [cit. 28.12.2022]. Dostupné z: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>.
- Imbert, Fabienne. Qui sont les travailleurs sociaux?, 2010. ISSN 1276-3780. [online]. 31.12.2022 [cit. 31.12.2022]. Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-les-cahiersdynamiques-2010-3-page-128.htm>.
- Minimální standard vzdělávání v sociální práci ASVSP [online]. 28.12.2022 [cit. 28.12.2022]. Dostupné z: [online]. 28.12.2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: http://www.asvsp.org/standardy/standard_asvsp_6_5_21/.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Kritéria posuzování žádostí o re/akreditaci („akreditační požadavky“) bakalářských a magisterských oborů studia sociální práce [online]. 2006 [cit. 11.02.2024]. Dostupné na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/specificke-pozadavky-pro-akreditaci-oboru-z-oblasti-socialni-prace>
- P. O'Leary and M. Tsui, "Disrupting social work ethics", *International Social Work*, roč. 66, č. 3, 2023. [online], [cit. 23.01.2024], dostupné na: <https://doi.org/10.1177/00208728231170078> (přeloženo autorem)
- Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinné předměty 1. ročník [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [cit. 11.02.2024]. dostupné na: https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc_pagenavigationalstate=AAAAAQAGMjMzMTAyEwEAAAABAAhzdGF0ZUtleQAAAAEAFc05MjIzMzcyMDM2ODU0NzY4MzM1AAAAA**#prohlizeniSearchResult
- Portál IS/STAG: Informace o bloku Povinné předměty 2. ročník [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [cit. 11.02.2024]. dostupné na: <https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html?pc>

UiOiJpbmxbmUifX0.UvwdaUCniCxjegrG4cX8dnlzd0CUWNkQGQGRLXo
E.

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. O katedře [online].
[cit.09.02.2024].Dostupné na:<https://www.tf.jcu.cz/cz/fakulta/katedry-a-oddeleni/katedra-socialni-a-charitativni-prace>

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Sociální a charitativní práce [online]. [cit. 09.02.2024].Dostupná na:<https://www.tf.jcu.cz/cz/prijimaci-zkousky/studijni-programy/studijni-program?program=3275>

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. O fakultě [online]. [cit. 09.02.2024]. Dostupné na: <https://www.tf.jcu.cz/cz/fakulta/o-fakulte>

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Sociální a charitativní práce[online]. [cit. 21.03.2024]. Dostupné .na: <https://www.tf.jcu.cz/cz/prijimaci-zkousky/studijni-programy/studijni-program?program=3274>

Legislativní dokumenty

Nařízení vlády č.275/2016 Sb., Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství. Ve znění platném k 31.8.2016.

Nařízení vlády č.275/2016 Sb., Sociální práce (Nařízení vlády o oblastech vzdělávání ve vysokém školství). Ve znění platném k 31.8.2016.

Zákon 108/2006 Sb., sociální pracovník (Zákon o sociálních službách), ve znění platném k 31.3.2006.

Seznam zkratk

ASVSP – Asociace vzdělavatelů v sociální práci

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ČR – Česká republika

JU – Jihočeská univerzita

TF JU – Teologická fakulta Jihočeské univerzity

SChP – Sociální a charitativní práce

Abstrakt

KUPKOVÁ, K. A. Naplnění minimálního standardu na vybrané vysoké škole. České Budějovice 2024. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Sociální a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Markéta Elich, PhD.

Klíčová slova: sociální práce, minimální standard ASVSP, etika v sociální práci, vzdělávání, studium sociální práce, sociální a charitativní práce

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá tématem naplnění minimálního standardu ASVSP v tématu: etika. Je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola představuje charakteristiku sociální práce a sociálního pracovníka. Úkolem této kapitoly je definovat sociální práci, charakterizovat sociálního pracovníka, přednést předpoklady sociálního pracovníka a jeho morální profil. Taktéž poukazuje na rozdíl mezi profesionální a neprofesionální pomocí. Druhá kapitola se věnuje vzdělávání v sociální práci. V této kapitole jsou předneseny nutné odborné znalosti a vzdělávání sociálních pracovníků s jeho cíli. Kapitola se taktéž zabývá dostatečností vzdělávání a poukazuje na význam a záměr ASVSP. Třetí kapitola slouží k pojetí etického rozměru sociální práce. Součástí kapitoly jsou témata: etika jako nedílná součást sociální práce, etické kodexy, vzdělávání v oboru etiky v kontextu sociální práce. Taktéž minimálním standardem ASVSP v rozměru etiky. Vzděláváním na TF JU v bakalářském programu Sociální a charitativní práce. Poslední kapitola představuje výzkumné šetření, výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů. Cílem bylo zjistit, zda Teologická Fakulta Jihočeské univerzity splňuje Minimální standard Asociace vzdělavatelů v sociální práci v rámci tématu: etika, přesněji rozbor a prověření efektu výuky u absolventů, zda naplánování vede k úspěšné aplikaci znalostí a dovedností v praxi.

Abstract

Fulfillment of the Minimum standard ASVSP at a selected university

Keywords: social work, minimum standard of the ASVSP, ethics in social work, education, social work studies, social and charitable work.

The master's thesis focuses on the topic of fulfilling the Minimum standard of the ASVSP in the area of ethics, specifically the analysis and verification of the effect of teaching on graduates, to determine whether the curriculum leads to successful application of knowledge and skills in practice. It is divided into 4 chapters. The first chapter introduces the characteristics of social work and the social worker. The aim of this chapter is to define social work, characterize the social worker, present the prerequisites of the social worker, and their moral profile. It also highlights the difference between professional and non-professional assistance. The second chapter deals with education in social work. This chapter presents the necessary professional knowledge and the education of social workers, along with its objectives. The chapter also addresses the adequacy of education and emphasizes the importance and intention of the ASVSP. The third chapter focuses on the ethical dimension of social work. Topics covered in this chapter include: ethics as an integral part of social work, ethical codes, education in the field of ethics in the context of social work, as well as the Minimum standard of the ASVSP in the dimension of ethics. It discusses education at the faculty of Theology, University of South Bohemia, in the bachelor's program of Social and Charitable Work. The final chapter presents the research investigation, which was conducted through semi-structured interviews. The aim was to ascertain whether the Faculty of Theology of the University of South Bohemia meets the Minimum Standard of the Association of Social Work Educators regarding the topic of ethics, specifically the analysis and verification of the effect of teaching on graduates, to determine whether the curriculum leads to successful application of knowledge and skills in practice.